

η κρατικοποίηση του εγκλήματος

Η ιδέα της γενικής νομιμοφροσύνης διαλύθηκε απ' τα κάτω. Σαν απάντηση, το καπιταλιστικό κρά-

τος εξελίχθηκε σε ταυτόχρονο διαχειριστή της νομιμότητας και

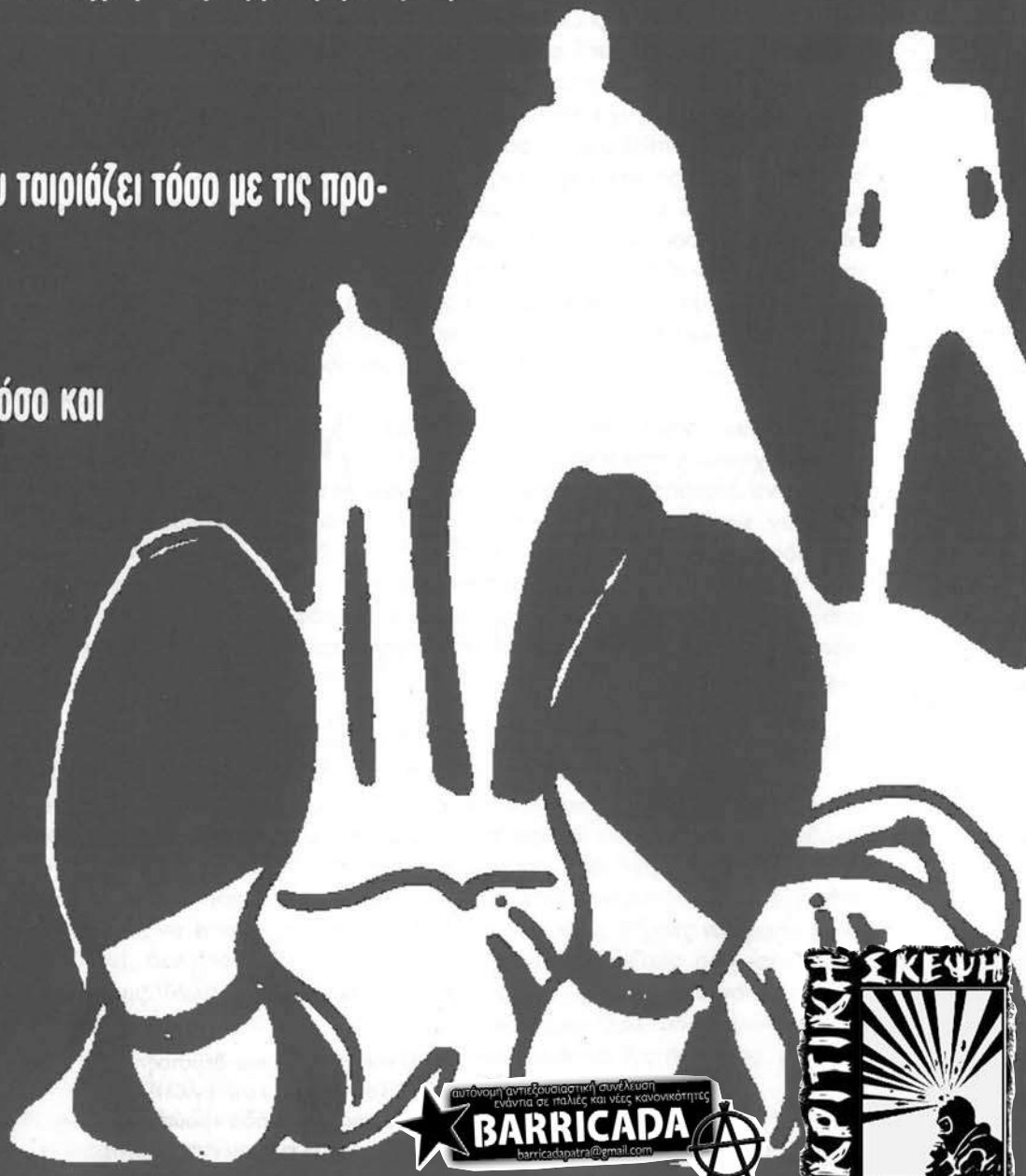
της παρανομίας. Πράγμα που ταιριάζει τόσο με τις προ-

τεραιότητες του ατομισμού όσο και

με τις ανάγκες της κερ-

δοφόρου βαριάς βιομη-

χανίας του εγκλήματος.

ανοικτή συνέλευση Τετ. 18/4/07 - 7.30 μμ - εμπ, κτ. Γκίνη

συνέλευση ενάντια στην ειρήνη

Η μπροσούρα “η κρατικοποίηση
του εγκλήματος” εκδόθηκε
πρώτη φορά τον अपρίλη του
2007 από τη συνέλευση ενάντια
στην ειρήνη. Η επανέκδοσή της
έγινε το μάρτη του 2025 από το
εγχείρημα της Κριτικής
Σκέψης σε συνεργασία με την
αυτόνομη αντιεξουσιαστική
συνέλευση ενάντια σε παλιές
και νέες κανονικότητες
Barricada για τις ανάγκες
σχετικού πολιτικού καφενείου
που οργανώθηκε από αυτή στις
20 μάρτη στον
αυτοδιαχειριζόμενο χώρο
ΑΝΑΤΟΠΙΑ.

Η επεξεργασία του θέματος
Η κρατικοποίηση του εγκλήματος
έγινε από την ομάδα «μούτζα»
της συνέλευσης ενάντια στην ειρήνη

Τα αποσπάσματα στις σελίδες 18 και 19
είναι από το βιβλίο
«Μάρκος Βαμβακάρης: Αυτοβιογραφία»
(εκδ. Παπαζήση)

Εισαγωγή

Το να μιλήσουμε για *κρατικοποίηση του εγκλήματος* απαιτεί να κάνουμε απ' την αρχή διευκρινίσεις στις βασικές έννοιες που χρησιμοποιούμε. Κι αυτό γιατί γενικά το κράτος θεωρείται είτε σαν ο αυτονόητος εκφραστής της νομιμότητας, είτε σαν αυτονόητο εγκληματικό. Επειδή αποτελεί, κατά κάποιον τρόπο, την συμπύκνωση, την κωδικοποίηση των απαγορεύσεων, την *μεγάλη Μηχανή των Περιορισμών*.

Αυτή η δεύτερη άποψη προέρχεται απ' τις μεγάλης κλίμακας *αντι-αυταρχικές αντιλήψεις και αμφισβητήσεις* των δεκαετιών του '60 και του '70.

Στα όσα πούμε παρακάτω, δεν ακολουθούμε την *ελευθεριακή ρητορική* για το τι είναι το κράτος. Πιστεύουμε πως αυτή η ρητορική, όσο εύστοχη κι αν έχει υπάρξει στην κριτική των κατασταλτικών, των τιμωρητικών πλευρών του σύγχρονου κράτους, δεν μπορεί να διακρίνει τους μετασχηματισμούς που έχει υποστεί το κράτος τις τελευταίες δεκαετίες, εξαιτίας αυτών ακριβώς των αμφισβητήσεων που ήταν ιδιαίτερα σημαντικές τις προηγούμενες δεκαετίες.

Θα ακολουθήσουμε μια διαφορετική προσέγγιση, που αρχικά μοιάζει να είναι «τυπική».

Έτσι, όταν αναφερόμαστε σε *κράτος εννοούμε τους δεσμούς που προσδιορίζουν τι είναι «νόμιμο» και τι «παράνομο», και τους μηχανισμούς που έχουν την αρμοδιότητα να προστατεύουν τη «νομιμότητα» και να διώκουν την «παρανομία»*. Εννοούμε λοιπόν τον *νομοθετικό και τον εκτελεστικό τομέα του κράτους*. Επιπλέον δεν μιλάμε γενικά κι αφηρημένα για όλες τις μορφές εξουσίας στην ανθρώπινη ιστορία. Μιλάμε για το αστικό καπιταλιστικό κράτος όπως το γνωρίσαμε τον 20ο αιώνα. Αυτό έχει σημασία. Γιατί στη διαμόρφωση αυτού του κράτους, στη διαμόρφωση των θεσμών, στη διαμόρφωση των σχέσεων είτε μέσα στο νομοθετικό και το εκτελεστικό, είτε ενάντια σ' αυτούς τους τομείς, οι ιδέες της «νομιμότητας» και της «παρανομίας» έπαιξαν σημαντικό ρόλο.

Από την άλλη μεριά, όταν αναφερόμαστε σε *έγκλημα* δεν κάνουμε την συνηθισμένη αξιολόγηση. Σαν *έγκλημα* εννοούμε κάθε μορφή «παράβασης της νομιμότητας». Κάθε πράξη δηλαδή που τυπικά, όταν την κρίνει κάποιος απ' την σκοπιά της «νομιμότητας», είναι «παράνομη». Μπορεί να είναι λίγο παράνομη (ας πούμε: το παράνομο παρκάρισμα)... Μπορεί να είναι πολύ παράνομη (για παράδειγμα: ο φόνος). Δεν μπαίνουμε σ' αυτήν την διαδικασία αξιολόγησης. Μιλάμε για *έγκλημα* υιοθετώντας την ρητορική της «νομιμότητας».

Αυτό το κάνουμε για λόγους τακτικής. Στο θέμα που μελετήσαμε, δεν μας απασχόλησε να πάρουμε θέση για το ποιές πράξεις είναι «όντως εγκληματικές» σύμφωνα με τις απόψεις μας και ποιές όχι. Ή για το τι είναι και τι δεν είναι «δικαιοσύνη», «τιμωρία» κλπ. Ή για το ποιός πρέπει να κρίνει τι είναι τι, ποιός πρέπει να τιμωρεί κλπ. Κάνοντας κατά κάποιον τρόπο τον

«συνήγορο του διαβόλου», και υιοθετώντας προς στιγμήν αυτό που το κράτος ορίζει ιδεολογικά και θεσμικά σα νομιμότητα ή/και σαν παρανομία, σα νομιμότητα και σαν έγκλημα, σκοπεύουμε να δείξουμε ότι αυτοί οι δύο πόλοι που εμφανίζονται ιστορικά σαν *αντίθετοι, ο νόμος και το έγκλημα, είναι σήμερα ένας και ο ίδιος...* Ακόμα κι αν κρατήσουμε τους ορισμούς του «νόμου» και του «εγκλήματος» όπως μας προτείνονται από την κυρίαρχη ιδεολογία.

Η τακτική μας λοιπόν ξεκινάει από ένα «έστω»: *έστω πως η νομιμότητα και η παρανομία είναι έτσι όπως καθορίζονται επίσημα*. Από αυτό το σημείο αρχίζει το θέμα μας. Κάτω απ' την φράση *η κρατικοποίηση του εγκλήματος* σκοπεύουμε να δείξουμε και να αναλύσουμε την διαδικασία σύμφωνα με την οποία το σύγχρονο αστικό καπιταλιστικό κράτος *έχει γίνει - και γίνεται όλο και περισσότερο - ταυτόχρονα: φύλακας της νομιμότητας και οργανωτής της παρανομίας, του εγκλήματος*. Έχει γίνει, και όχι για τυχαίους λόγους, ταυτόχρονα «φύλακας της νομιμότητας» και «οργανωτής του εγκλήματος» σύμφωνα με τις τρέχουσες, όπως είπαμε, έννοιες του νόμου και του εγκλήματος. Σκοπεύουμε να δείξουμε και να αναλύσουμε το γεγονός ότι οι κρατικοί μηχανισμοί που αυτονομιοποιούνται σαν εκφραστές και επιτηρητές της νομιμότητας, γίνονται ταυτόχρονα οι βασικοί μηχανισμοί για την οργάνωση της παρανομίας.

Υπάρχει μια κοινότυπη αναγνώριση αυτού για το οποίο θα μιλήσουμε, που στην κυρίαρχη ιδεολογία ονομάζεται «διαφθορά». Οπωσδήποτε, αν αντί για *κρατικοποίηση του εγκλήματος* μιλούσαμε για *διαφθορά*, όλοι θα καταλάβαιναν περί τίνος πρόκειται, και τα παραδείγματα θα ήταν πάρα πολλά. Η «διαφθορά» αναγνωρίζεται από όλους σαν «έννοια», σαν «κατάσταση», είτε από τους υπηκόους είτε απ' τα αφεντικά - δεν υπάρχει αντίρρηση επ' αυτού. Για παράδειγμα ο Γ. Κομίνης, «συνήγορος του πολίτη», σε μια πρόσφατη συνέντευξή του στην εφ. Καθημερινή (17/12/06) έλεγε, μ' έναν τόνο απελπισίας:

«...Η διαφθορά τρέφεται από τη παρανομία, η οποία από ένα σημείο και πέρα, προσλαμβάνει τόσο μεγάλη έκταση, ώστε έρχεται το ίδιο το κράτος και τη νομιμοποιεί επίσημα. Περιοδικές ρυθμίσεις φορολογικών χρεών, αθρόες νομιμοποιήσεις αυθαιρέτων κτισμάτων, μαζικές ρυθμίσεις οφελών σε ασφαλιστικά ταμεία, όλα αυτά δεν έχουν μόνο εισπρακτικό χαρακτήρα· αποτελούν συγχρόνως πανηγυρική ομολογία της πολιτείας, ότι αδυνατεί να ελέγξει την παρανομία...»

Τέτοιες απόψεις, που συνδέουν επίσημα την *διαφθορά*, την *παρανομία* και το κράτος, θα μπορούσαν να φαίνονται κοντινές σ' αυτό που θα αναλύσουμε στη συνέχεια. Αλλά δεν είναι. Απορρίπτουμε αυτόν τον χαρακτηρισμό, τον χαρακτηρισμό *διαφθορά*, και κρατάμε όλα τα παραδείγματα που θα έφερνε στο μυαλό,

για να τα ερμηνεύσουμε με εντελώς διαφορετικό τρόπο. Απορρίπτουμε τον χαρακτηρισμό *διαφθορά* των κρατικών υπηρεσιών και μηχανισμών, για δύο λόγους.

Ο πρώτος λόγος είναι επειδή η λέξη είναι ηθικολογική. Σε να έχουμε να κάνουμε με τον ηθικό ξεπεσμό κάποιων κρατικών υπαλλήλων, που ήδη δεν παρασέρνονται από τις σειρήνες της παρανομίας, του εγκλήματος, και θα πρέπει να αντικατασταθούν από άλλους, «ηθικά αkéραιους», αδιάφθоруs. Όποιος υιοθετεί τον χαρακτηρισμό *διαφθορά* γι' αυτό που θα αποδείξουμε ότι μόνο ηθικό ζήτημα δεν είναι (η κρατικοποίηση του εγκλήματος) υιοθετεί άμεσα ή έμμεσα και τη νοσταλγία για ένα κράτος «ηθικά αkéραιο». Πράγμα που ανοίγει τον δρόμο για μελλοντικούς "καθαρές και ανασυλωτές και σωτήρες" του κράτους. Και υποθέτουμε πως υποψιάζεται κανείς τι σημαίνει η ευχή, η προσμονή, και η εγκαθίδρυση κάποιας *ηθικής αναγέννησης του κράτους*.

Ο δεύτερος λόγος είναι πιο σύνδετος και πιο ουσιαστικός. Η ηθικολογική καταγγελία της διαφθοράς σήμερα είναι ακριβώς ίδια με την ηθικολογική καταγγελία της αγκυρώσεως των κατακτητών την εποχή της αποικιοκρατίας, την εποχή που ο καπιταλιστικός "πολιτισμός" απλωνόταν με φωτιά και τσεκούρι. Όπως συνέβαινε τότε έτσι και τώρα, η ηθικολογία σχετικά με τους θεσμούς και τους μηχανισμούς και η προσπάθεια

να μετριάσουν, να αμβλυνθούν οι «ακραίες πρακτικές» τους κρύβει, και κρύβει αποτελεσματικά, την *οργανική λειτουργία αυτών των θεσμών και μηχανισμών*. Υποτίθεται λοιπόν πως η «διαφθορά» είναι κάτι «εξωτερικό» και «ξένο» ως προς την ομαλή, την φυσιολογική λειτουργία τόσο του κράτους όσο και του καπιταλισμού γενικά, όπως η αμαρτία είναι ξένη από την καρδιά του καλού πιστού. Εμείς όμως είμαστε σε θέση να δείξουμε πως για συγκεκριμένους ιστορικούς και κοινωνικούς λόγους, που έχουν απευθείας σχέση με τον ταξικό ανταγωνισμό, η σύνδεση «διαφθοράς» και κράτους - η κρατικοποίηση του εγκλήματος, όπως την ονομάζουμε - είναι ακριβώς η ομαλή, η φυσιολογική λειτουργία εδώ και αρκετό καιρό.

Με δύο λόγια είναι ένα πράγμα να αντιμετωπίζει κανείς μια λειτουργία θεμελιώδη για το υπάρχον σύστημα (για παράδειγμα: την οργάνωση της οικονομίας) στις «ακραίες» εκδοχές της, ζητώντας σαν μέγιστο το να στρογγυλέψει τις γωνίες αυτής της λειτουργίας, και εντελώς διαφορετικό να βλέπει την καρδιά του θέματος, αναδεικνύοντας το γιατί αυτή η λειτουργία *παραβιάζει*, και μόνο έτσι θα μπορούσε να είναι *αποτελεσματική*, κάθε «κανόνα» που είχε αναγνωρίσει σε μια προηγούμενη περίοδο. Με το ζήτημα της κρατικοποίησης του εγκλήματος ακριβώς έτσι έχουν τα πράγματα: η παραβίαση των κανόνων της (όποιας) νομιμότητας έχει πάψει προ πολλού να είναι ένα περιθωριακό σύμπτωμα μέσα στους θεσμούς και την κοινωνία, απέναντι στο οποίο το νομοθετικό και το εκτελεστικό στέκονται αποφασιστικά κι αγέρωχα, άλλοτε με το ύφος του πατέρα και άλλοτε με το ύφος του δήμιου. Αντίθετα: η παραβίαση των κανόνων της παλιάς νομιμότητας έχει γίνει η ίδια Ο κανόνας. Σε τέτοιο βαθμό ώστε το σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος είναι υποχρεωμένο να μεσολαβήσει οργανικά, με ουσιαστικό τρόπο, στην οργάνωση αυτού του ενός και μοναδικού κανόνα - που με άλλα λόγια λέγεται: Ο Δυνατότερος Τα Παίρνει Όλα.

Να σταθούμε εδώ λίγο, επειδή οι λέξεις μπορεί να δημιουργήσουν παρεξηγήσεις. Αυτό που ονομάζουμε *κρατικοποίηση του εγκλήματος* δεν είναι το ίδιο, σαν διαδικασία, μ' εκείνο που θα ονόμαζε κάποιος *κρατικοποίηση* ενός νόμιμου τομέα της καπιταλιστικής οικονομίας.... Ας πούμε *κρατικοποίηση των συγκοινωνιών*, ή *κρατικοποίηση της πετρελαϊκής βιομηχανίας*.... Προκειμένου για το έγκλημα και την εγκληματική οικονομία, δεν μαζεύονται τα υπουργικά συμβούλια για να αποφασίσουν πως το κράτος πρέπει να αναλάβει π.χ. το λαθρεμπόριο τσιγάρων ή ναρκωτικών. Ούτε βέβαια οι διανοούμενοι του κράτους κάνουν ιδεολογικές εκστρατείες για να πείσουν πως, π.χ., η κρατικοποίηση των λαθωμάτων ή η κρατικοποίηση του εμπορίου ανθρώπινων οργάνων θα έχει ευεργετικές συνέπειες στην «εθνική οικονομία» και στην «ευημερία των πολιτών». Δεν γίνεται έτσι η κρατικοποίηση του εγκλήματος!

Αριστερά: τυπικό μίγμα ηθικολογίας και παραδοχών· για την «παραοικονομία»....

κανονία, δημιουργώντας άνωθεν όρους ανταγωνισμού. Αυτή εισβάλλει μολυσματικά στις οικονομικές δραστηριότητες «ασκώντας» πίεση στους νομοταγείς ανταγωνιστές να περιφρουρήσουν την ανταγωνιστικότητά τους παρακλινώντας τους διάφορους περιορισμούς. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της απασχόλησης των λαθρομεταναστών με «οικονομικότερους» όρους, που συνέβαλε στην αλλοίωση των όρων ανταγωνισμού. Συνέβαλε όμως και στη συγκρότηση του πληθωρισμού και στην εικονική, ως έναν βαθμό, σύληση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Δεν είναι λίγοι αυτοί που υποστηρίζουν την άποψη ότι η παραοικονομία σπρώχνει την επίσημη οικονομία, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης. Η παραοικονομία, ισχυρίζονται, συντηρεί θύλακες ανάπτυξης που απειλούνται από την κρατική παρέμβαση. Και αυτό ίσως συμβαίνει στον βαθμό που η παραοικονομία έχει συγκροτημένα, επιχειρηματικά, πλεονεκτήματα. Όταν, δηλαδή, προσφέρει ευελιξία και

της κοινής γνώμης αποδέχεται δραστηριότητα, γεγονός που συνηθίζεται στην λειτουργία του κράτους

ένα πολύ ευρύτερο σύστημα επιλογών στις παραμέτρους που επιδρούν στο κόστος παραγωγής και εμπορίας. Δραστηριότητες δημιουργούν στη «λευκή» οικονομία καθίστανται κερδοφόρες στη «μπύρη» οικονομία, ενώ μέρος των εσόδων από την παραοικονομία διακατεύεται, πράγματι, στην επίσημη οικονομία.

Σήμερα, μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης αποδέχεται μάλλον αδιαφορητικά την παραοικονομική δραστηριότητα, γεγονός που συνδέεται με την άποψη που έχει ο πολίτης για την ποιότητα, την πρακτική και την ηθική, στη λειτουργία του κράτους. Συνδέεται με την έλλειψη εμπιστοσύνης προς το κράτος και ορισμένους θεσμούς του. Συνδέεται με την αντίληψη ότι συνυφασίζεται με έναν δημόσιο τομέα που φέρει την ιδέα της διαφθοράς. Η παραοικονομία εκπνέει και εκπνέεται από νοσηρότητες που συνδέονται με μια άδικη και ανασταλέσμενη εξουσία. Πώς αυτό θα αντιστραφεί, αν

Όταν μια ομάδα δικαστικών αναλαμβάνει την διεύθυνση ενός κυκλώματος εμπόρων λευκής σαρκός ή ενός κυκλώματος εκβιαστών· όταν μια ομάδα υπαλλήλων της πολεοδομίας αναλαμβάνει τον έλεγχο καταπατήσεων και παράνομων οικοδομών· όταν μια ομάδα δημοτικών συμβούλων αναλαμβάνει την προστασία ενός κυκλώματος εμπορίου ναρκωτικών· όταν μια ομάδα δεσμοφυλάκων αναλαμβάνει την οργάνωση της καλοπέρασης επιλεγμένων φυλακισμένων... όταν, δηλαδή, άτομα και κυκλώματα των νομοθετικών και εκτελεστικών μηχανισμών του κράτους αποκτούν όχι μια ευκαιριακή, δευτερεύουσα, επικουρική, «βοηθητική» σχέση με ό,τι επίσημα ορίζεται σαν παράνομη, σαν εγκληματική δραστηριότητα, αλλά μια σχέση κύρια, οργανωτική, ελεγκτική, βασική μέσα στη δομή της όποιας εγκληματικότητας τότε *μιλάμε για κρατικοποίηση του εγκλήματος*. Και έχει, όπως θα δείξουμε

Αν κάποιος θέλει να κάνει μια συλλογή μεμονωμένων περιστατικών, κρουσμάτων, και να βγάλει μόνο από αυτήν συμπέρασμα, τότε *ίσως* να μοιάζει λογικό πως «αυτά πάντα συνέβαιναν». Όμως και πάλι, αν αυτή η συλλογή είναι όντως αντιπροσωπευτική μιας ιστορικής περιόδου, η ένσταση θα καταρρεύσει. Γιατί, ναι, ήταν πάντα πιθανό πως κάποιος κρατικός υπάλληλος, κάποιος δικαστής, κάποιος μπάτσος, ακόμα και αρχιμπάτσος, ή κάποιος πολιτικός (συνήθως κάποιος βουλευτής ή γερουσιαστής) θα *εξαγοραστεί* από την Χ ή την Ψ μαφία· θα έχει δηλαδή σχέση μισθοδοτούμενου ώστε να παρέχει τις καλές του υπηρεσίες στην Χ ή Ψ φράξια του κόσμου του εγκλήματος. Αλλά *δεν* έχει υπάρξει καθόλου συνηθισμένο στην ιστορία του 20ου αιώνα πολιτικοί αρχηγοί καπιταλιστικών κρατών, και μάλιστα από τα πιο σημαντικά, να είναι οι ίδιοι επικεφαλής εγκληματικών οργανώσεων ή διεθιντές ανοικτά εγκληματικών δραστηριοτήτων -ας αναφέρουμε εδώ ενδεικτικά τον Μπερλουσκόνι, ή τον Σιράκ... για να μην πάμε στον αγγλοσαξονικό κόσμο. Ούτε είναι κάτι απ' αυτά που «πάντα συνέβαιναν» η (ανώνυμη) δήλωση ελλήνων μπάτσων της Θεσσαλονίκης, που δημοσιεύτηκε στις 23/8/2004 στην

Τα «λουλούδια» της νύχτας ανθίζουν στη Θεσσαλονίκη

[illegible]

«Μεγάλοι» ή «μικροί», οι «νονοί» ελέγχουν α-
ντίστοιχα πολλά ή λίγα μαγαζιά. Οι πιο πλούσιοι
χρησιμοποιούν νομιμοποιημένες επιχειρήσεις μέσα από
τις οποίες ελέγχουν και το «βρώμικο» χρήμα.
Κάποιοι άλλοι για «να τα παίρνουν» χωρίς να
παρανομήσουν το Τμήμα Εξιδανική της Ασφαλεί-
ας, έχουν ιδρύσει εταιρείες σκοπιώτη. Είναι πο-
λύ εύκολο να πάρει μια τέτοια άδεια κανείς, αρ-
κεί να έχει συνάγει μια μελέτη κοινωνικό-οικονομική
στην οποία αποτυπώνεται που και πού ηλίθια.

εφημερίδα Ελευθεροτυπία πως επικεφαλής των περισσότερων κυκλωμάτων εγκληματικών δραστηριοτήτων στην πόλη είναι εν ενεργεία συνάδελφός τους, αξιωματικός, τον οποίο γνωρίζουν μεν αλλά είναι αδύνατο να συλλάβουν γιατί έχει οργανώσει «τόσο σωστά τις δουλειές» του ώστε δεν μπορούν να βρεθούν εναντίον του στοιχεία. Τέτοια γεγονότα και τέτοιες (ανώδυνες τελικά) παραδοχές δεν συνέβαιναν πάντα!

Δεν πρέπει να παρασυρθεί τώρα κάποιος και να πει κάτι σαν «εντάξει, αλλά τέτοιες περιπτώσεις είναι εξαιρέσεις στο κανόνα του αυτά πάντα συνέβαιναν». Η περιπτωσιολογία είναι κακός οδηγός για το δέμα μας. Όπως θα παρουσιάσουμε στο δεύτερο μέρος της εισήγησης, υπάρχουν σημαντικότεροι κοινωνικοί και ιδεολογικοί παράγοντες που έχουν επιδράσει ανατρέποντας ριζικά τόσο το «βάρος» της παρανομίας και της νομιμότητας μέσα στην ζωή των σύγχρονων καπιταλιστικών κοινωνικών, όσο και τις σχέσεις ανάμεσα σε νομιμότητα και έγκλημα (όπως τα ορίσαμε στην αρχή)... Έχουν υπάρξει λοιπόν ανατροπές στα βασικά δεδομένα, οι οποίες ΔΕΝ συνέβαιναν πάντα. Οι γενεσιουργές δυνάμεις, οι διαδικασίες και οι σχέσεις, είναι εντελώς διαφορετικές τις 3 τελευταίες δεκαετίες απ' την εποχή που περιέγραψε ο Μάριο Πούζο και κινηματογράφησε ο Κόπολα στον Νονό. Και μέσα σ' αυτά τα εντελώς διαφορετικά δεδομένα πράγματα - που - συνέβαιναν - και - άλλοτε (ο χρηματισμός ενός τελωνιακού, η πληρωμή σε γυναίκες ενός βουλευτή, κλπ) αποκτούν διαφορετικό χαρακτήρα, διαφορετική λειτουργικότητα. Κυρίως όμως: συμβαίνουν πια εντελώς εντελώς διαφορετικά πράγματα απ' όσα έχουν κατά νου (μιλάμε πάντα για τον 20ο αιώνα) εκείνοι που θα υποστήριζαν πως πάντα έτσι γινόταν.

Θα μνημονεύσουμε εδώ επιγραμματικά κάτι απ' αυτά που δεν συνέβαιναν πάντα, και που είναι εύκολα και εμπειρικά επαληθεύσιμο από τον καθένα. Η σχέση ανάμεσα στη νομιμότητα και στην παρανομία (έστω: την «μικροπαρανομία») στην καθημερινή ζωή είναι σήμερα εντελώς διαφορετική απ' ό,τι πριν, π.χ., 50 χρόνια. Σήμερα, για παράδειγμα, το χασίσι απαγορεύεται τυπικά, κι αν κάποιος συλληφθεί να κατέχει έστω και μικροποσότητα, έχει μπλεξίματα με τους νόμους.... Το ίδιο γινόταν και πριν από 50 χρόνια. Αλλά τότε οι χασικλήδες ήταν ένας κόσμος χωριστός απ' τον καθωσπρέπει κόσμο, τους νομοταγείς· ένας κόσμος διαφορετικός, αντίθετος, με άλλες αξίες, άλλα ήθη, άλλη κουλτούρα. Σήμερα αυτό δεν συμβαίνει. Ο οποιοσδήποτε, από τον πιτσιρικά στο γήπεδο μέχρι τον πρωθυπουργό, μπορεί να είναι και (αφηρημένα έστω) οπαδός της νομιμότητας και παράνομος καπνιστής φούντας.

Μην απομονώσει κανείς το παράδειγμα. Αυτό που θέλουμε να πούμε είναι πως κάποτε, πριν μερικές δεκαετίες, η νομιμότητα και η παρανομία συγκροτούσαν δύο εντελώς χωριστούς κόσμους, δύο κόσμους σε απόσταση, σε πόλωση, με καθόλου ή ελάχιστες μεταξύ τους επικοινωνίες, με εντελώς διαφορετικές αρχές και κανόνες ζωής, με εντελώς διαφορετικούς κώδικες και γλώσσα, με εντελώς διαφορετικές κουλ-

τούρες. Σήμερα αυτό δεν συμβαίνει. Ο καθένας μας μπορεί να είναι δράστης νόμιμων και παράνομων συμπεριφορών, εύκολα, χωρίς να νοιώδει παρανοϊκός ή σχιζοφρενής. Και ακόμα περισσότερο: ο καθένας μπορεί να επιδιώκει να έχει το ένα πόδι εκεί, στο νόμο, και το άλλο πόδι εδώ, στο έγκλημα: σαν τακτική επιβίωσης, ή σαν στρατηγική πλουτισμού, κοινωνικής ανέλιξης κλπ.

Ερχόμαστε τώρα στην δεύτερη ένσταση: η κρατικοποίηση του εγκλήματος είναι γεγονός συνδεδεμένο με την καπιταλιστική υπανάπτυξη... Η ένσταση αυτή υποστηρίζει τελικά πως η καπιταλιστική ανάπτυξη, όπως κι αν την εννοήσει κανείς, είναι αντίθετη με την κρατικοποίηση του εγκλήματος· θέλει κανόνες δημόσια αναγνωρισμένους, θέλει «ισότητα» απέναντι σ' αυτούς τους κανόνες, θέλει «καθαρό και τίμιο παιχνίδι».

Θα αποδείξουμε στο δεύτερο μέρος της εισήγησης πως η αλήθεια είναι ακριβώς ανάποδη: η καπιταλιστική ανάπτυξη είναι που παράγει την κρατικοποίηση του εγκλήματος! Όχι σε κάθε φάση της, οπωσδήποτε όμως σε κρίσιμες φάσεις της, σε φάσεις όπου «το παλιό έχει πεθάνει». Τελικά δεν μιλάμε για κάτι που αφορά τις απόμερες γωνίες του πλανήτη όπου δεν έφτασε ακόμα το φως (ή το τσεκούρι) του νόμου και της τάξης. Μιλάμε για κάτι που συμβαίνει μέσα στις ίδιες τους πρωτοκοσμικούς καθεδρικούς της αστικής νομιμότητας!

Εν τω μεταξύ υπάρχει κι εδώ μια καλπάζουσα ηθικολογία, παραπλανητική και χρήσιμη. Στη διεθνή βιβλιογραφία και στη διεθνή ειδησιογραφία υπάρχει ο χαρακτηρισμός διεφθαρμένα καθεστώτα, που λίγο πολύ θα μπορούσε να αφορά αυτό που ονομάζουμε κρατικοποίηση του εγκλήματος. Αλλά πρόκειται για έναν εντελώς πολιτικό χαρακτηρισμό. Ανάλογα με το ποιός είναι αυτός που μιλάει, διεφθαρμένο καθεστώς μπορεί να είναι η Ταϊλάνδη ή η Ζιμπάμπουε, η Ρωσία ή η Ιαπωνία, οι ΗΠΑ ή η Γαλλία, η Ελλάδα ή η Τουρκία. Και πάει λέγοντας¹.

Στη διάρκεια του 20ου αιώνα αναπτύχθηκε και συντηρήθηκε η πεποίθηση πως το πρωτοκοσμικό καπιταλιστικό κράτος (όπως ανάλογα οι επιχειρηματικές πρακτικές, οι ρυθμίσεις περί την ατομική ιδιοκτησία, τα καταναλωτικά ήθη κλπ) αποτελούν την αφρόκρεμα της παγκόσμιας ιστορίας. Συντηρήθηκε δηλαδή η πεποίθηση πως ο καθορισμός ενός συγκεκριμένου (ιδεολογικά και θεσμικά) διπόλου «νόμιμο - παράνομο» είναι η τελευταία και οριστική κατάκτηση της ανθρωπότητας. Συνεπώς, έτσι πήγαινε το πράγμα, όσες περιοχές του κόσμου δεν είχαν υιοθετήσει αυτό το δίπολο (ή, ακόμα χειρότερα, έμοιαζαν να μην έχουν κανένα άλλο παρόμοιο, σταθερό, κοινωνικά αναγνωρισμένο και λειτουργικό) είναι καθυστερημένες αναπτυξιακά, είναι καθυστερημένες καπιταλιστικά. Έχουν μείνει πίσω. Κι ήταν εύκολο να βρεθούν αυτές οι περιοχές: κάπου στην Αφρική, κάπου στην Ασία, κάπου στη Λατινική Αμερική. Ακόμα και τότε που ο «γενικά νομιμόφρων» πρώτος κόσμος στήριζε καθε-

στώτα ολοφάνερα εγκληματικά (χούντες κλη) η ηθικο-λογία έβρισκε μια απάντηση: είναι το μη χείρον βέλτιστον, για να κάνουν (οι αντίστοιχες κοινωνίες) γρήγορα τα χιλιόμετρα που έχουν χάσει στον δρόμο της ανάπτυξης.

Εν πάσει περιπτώσει, ακόμα κι έτσι, υπήρχε μια κρυφή παραδοχή που είναι επίκαιρη σήμερα, και μάλιστα όχι για την υποτιθέμενη «περιφέρεια» των καπιταλιστικών προσταγών αλλά για τις μητροπόλεις. Η παραδοχή ήταν πως αν θέλεις να *τρέξεις γρήγορα και χωρίς σοβαρά εμπόδια στον δρόμο της ανάπτυξης*

εγκληματικοποίησε το κράτος (κρατικοποίησε το έγκλημα θα λέγαμε εμείς). Ας το κρατήσουμε λοιπόν το υπονοούμενο. Αυτή η ιστορία της κρατικοποίησης του εγκλήματος αφορά πολύ λιγότερο την «ποσότητα ανάπτυξης» (που υποτίθεται πως αν είναι λίγη τότε έχουμε «δλιβερά φαινόμενα», αν όμως είναι πολλή, τότε όχι) και πολύ περισσότερο την «*ταχύτητα*» της ανάπτυξης. Εκεί είναι που εδράζεται οργανικά η κρατικοποίηση του εγκλήματος όπως συμβαίνει στις μέρες μας.

Το ΕΘΝΟΣ λέει...

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΓΚΛΗΜΑ

Η διασύνδεση της μαφίας με πολιτικούς αποτελεί ένα από τα ισχυρότερα όπλα της. Αυτού του είδους η διασύνδεση απαντάται σ' όλες τις εκδοχές των μαφιόζικων συμμοριών - είτε στην ιταλική, είτε στην αλβανική, είτε στην τουρκική είτε και στη ρωσική.

Οι προσπάθειες της στην πολιτική εξουσία της εξασφαλίζει προστασία που φτάνει στα όρια της ασυλίας, όπως έδειξε το παράδειγμα της Ιταλίας. Κάποιες φορές η σύνδεση με ορισμένους πολιτικούς κύκλους είναι τόσο στενή, που παίρνει το χαρακτήρα της συγκυριαρχίας ή, πιο σωστά, του συνεταιρισμού. Όταν αποκαλύπτονται οι στενές αυτές σχέσεις δημιουργούνται συνθήκες κατάρρευσης του ίδιου του πολιτικού συστήματος.

Ευτυχώς η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει παρόμοιο πρόβλημα. Τα κρούσματα προστασίας του οργανωμένου εγκλήματος είναι ελάχιστα και σχετικά περιορισμένης σημασίας. Εξαντλούνται σε μερικούς επίορκους αστυνομικούς, προξενικούς υπαλλήλους ή άλλους ασχολούμενους με την έκδοση διαβατηρίων ή άλλων τέτοιων εγγράφων. Αποκαλύπτονται γρήγορα και στους δράστες επιβάλλονται οι προσήκουσες ποινές από τα δικαστήρια.

Οι αλλοεθνείς μαφίες προσπαθούν να αναπτύξουν δράση στη χώρα μας. Δεν αρκεί η καταπολέμησή τους εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας. Χρειάζεται να ενισχυθεί και η διεθνής συνεργασία. Χωρίς αυτή είναι αδύνατη η επιτυχία.

Άλλη μια περίπτωση (δημοσιογραφικής) οργανωμένης σύγχυσης.

Από την μια μεριά παρατηρείται «συγκυριαρχία» πολιτικών και «οργανωμένου εγκλήματος».... Αλλά τι πάει να πει «συγκυριαρχία»; Είναι οικονομικός όρος; Πολιτικός; Τι;

Από την άλλη μεριά «ευτυχώς η Ελλάδα δεν αντιμετωπίζει τέτοιο πρόβλημα».... Υποθέτουμε πρόβλημα «συγκυριαρχίας».

Ίσως επειδή υπάρχει ... «μονο»κυριαρχία;

Η νομιμότητα πριν και μετά τα '60s - '70s

Από τον μεταπολεμικό κόσμο...

(η νομιμότητα ως «καθολική πραγματικότητα»)

Ας κάνουμε μια αναδρομή στην ιστορία, στις δεκαετίες λίγο πριν και αμέσως μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο: πάνω στη γενίκευση και την σταθεροποίηση του φορντικού μοντέλου παραγωγής ο καπιταλιστικός κόσμος μετασχηματίζεται βαθιά. Μαζική παραγωγή - μαζική κατανάλωση. Με άλλα λόγια η καπιταλιστική σχέση επιχειρεί να ρυθμίσει όλο και περισσότερα πεδία της ζωής, επιχειρεί να μεσολαβήσει όλο και περισσότερες σχέσεις που τώρα πια αφορούν και την αναπαραγωγή (και τον τρόπο δηλαδή αναπαραγωγής) της εργατικής τάξης.

Το κράτος παίρνει και αυτό με τη σειρά του καινούργιες διαστάσεις. Καθώς η «σύμβαση» μεταξύ εργατών - εργοδοτών ανανεώνεται (και με τον όρο «σύμβαση» εννοούμε μία γενική, και για αυτό το λόγο αφηρημένη, συμφωνία μεταξύ εργατών - εργοδοτών που αφορά τον τρόπο ρύθμισης της μεταξύ τους σύγκρουσης) το κράτος αναγνωρίζεται σαν ουδέτερος παράγοντας με διευρυμένες αρμοδιότητες. Από τη μία αναλαμβάνει να ρυθμίσει περισσότερες σχέσεις (αυτές που τότε επιχειρεί να μεσολαβήσει το κεφάλαιο), να ορίσει δηλαδή τη νόμιμη και την παράνομη λειτουργία τους. Από την άλλη καλείται να εγγυηθεί τη νομιμότητα ως «καθολική πραγματικότητα». Τι εννοούμε;

Το φορντικό οικοδόμημα θα στηθεί πάνω σε κοινω-

νικές σταθερές. Θα επιβάλει μια διαταξική, ομοίο-μορφη προσέγγιση και ερμηνεία του καπιταλιστικού κόσμου – των κοινωνικών και καπιταλιστικά μεσολαβημένων σχέσεων. Θα διαμορφωθεί έτσι μια συλλογική ηθική- και πάνω σε αυτή θα προχωρά η εκμετάλλευση των προλεταρίων. Στο φορντικό εργοστάσιο – κάτεργο, οι εργάτες όλου του πλανήτη δουλεύουν πιο εντατικά από ποτέ, για να καταναλώσουν και να εκπληρώσουν έτσι τα – από τον καπιταλισμό μεσολαβημένα – όνειρά τους.

Υπ' αυτές τις συνθήκες το κράτος αναλαμβάνει τις νέες του αρμοδιότητες. Η συλλογική πλειοψηφική ηθική είναι που το νομιμοποιεί σαν ουδέτερο παράγοντα της ταξικής σύγκρουσης. Με τις πλάτες της συλλογικής ηθικής το κράτος εγγυάται τη νομιμότητα σαν καθολική πραγματικότητα. Δύο πράγματα μαζί: το (δημοκρατικό) κράτος είναι ο ανώτατος, ο ιδανικός εκφραστής της νομιμότητας- και είναι επίσης ο φύλακας της². Εγγυάται ότι η νομιμότητα θα είναι ο κανόνας ενώ η παρανομία η εξαίρεση. Η νομιμότητα θα είναι αυτή που ισχύει, ενώ η παρανομία θα βρίσκεται στο περιθώριο, πέρα από το νόμο - και κυρίως πέρα από την συλλογική ηθική.

Θα διαμορφωθεί λοιπόν ένα «συμφωνημένο» (διαταξικά) φάσμα εκμετάλλευσης, ένας ενιαίος (καθότι υπό την επίβλεψη του κράτους) κώδικας συμπεριφορών και πρακτικών που αφορά ένα ευρύ φάσμα σχέσεων. Αυτόν εγγυάται το κράτος. Αυτό είναι το κράτος για μερικές δεκαετίες.

...στην ανταρσία του «68»
(το «νόμιμο» και το «παράνομο»
σχετικοποιούνται)

Η καπιταλιστική σχέση είχε καταφέρει να εισχωρήσει και να ρυθμίσει όλο και περισσότερες περιοχές της ζωής. Πάνω στο έδαφος της ταξικής ειρήνης, όλα έμοιαζαν επωφελή και κερδοφόρα (με την πιο ευρεία έννοια) για το κεφάλαιο. Όταν όμως ο ταξικός ανταγωνισμός εμφανίστηκε ξανά (τη δεκαετία του 1960), αυτό που αποκαλύφθηκε ήταν πως είχαν πολλαπλασιαστεί τα μέτωπα της σύγκρουσης, καθώς αφορούσαν όλο και περισσότερες περιοχές της ζωής.

«Δεν είναι ανάγκη να ξέρει κανείς να διαβάσει τον καφέ για να καταλάβει πώς ο κύκλος της επανάστασης άνοιξε και πάλι στα 1968... Η οικογένεια, η προσωπική ζωή, ο ελεύθερος χρόνος, και ίσως – ίσως ακόμη η φαντασίωση και το όνειρο, όλα εμφανίζονται πλέον υποταγμένα στις σημειωτικές του κεφαλαίου, σύμφωνα με λειτουργικά σχήματα περισσότερο ή λιγότερο δημοκρατικά, φασιστικά ή σοσιαλιστικά. Η κοινωνικοποιημένη παραγωγή κατάφερε να επιβάλει το νόμο της στον τομέα της αναπαραγωγής σχεδόν σε όλη την επιφάνεια του πλανήτη και ο χρόνος της ανθρώπινης ζωής υποτάχθηκε απόλυτα στο βαμπίρ της κοινωνικής παραγωγής... Αδράχνοντας όλη την κοινωνία, η παραγωγική κοινωνικοποίηση θέλησε να προσδώσει ένα χαρακτήρα καθολικότητας στα

άτομα, στις κοινότητες και στις αμοιβαίες σχέσεις τους. Αλλά αυτή η κοινωνικότητα με την οποία καλύφθηκαν δεν τους ταιριάζει καθόλου! Δεν είναι μια ταιριαστή καλύπτρα αλλά μάλλον μια μάσκα, μια κουκούλα που δεν κάνει τίποτα άλλο παρά να παραμορφώνει την έκφραση των αναγκών τους, τα συμφέροντα και τις επιθυμίες τους...

Οι νέες μορφές της συλλογικής υποκειμενικότητας ενισχύουν οι ίδιες αυτές τις ιδιότητες και αυτές τις μεταλλασσόμενες επιθυμίες που σχετίζονται με την παραγωγικότητα. Αυτή η νέα παραγωγή υποκειμενικότητας αντιλαμβάνεται στο εξής την εξουσία μόνο σαν τον ορίζοντα της συλλογικής απελευθέρωσης των ιδιαιτεροτήτων και συνεργασία προσανατολισμένη σε αυτούς τους στόχους, με άλλα λόγια σαν αυτο-αξιοποίηση και αυτό-παραγωγή των ιδιαιτεροτήτων.

Οι κοινωνικοί αγώνες που εξερράγησαν το 1968 και στα χρόνια που ακολούθησαν προσέδωσαν μεγάλο βάρος στην συνειδητοποίηση των φοιτητών και των νέων, των γυναικών κινημάτων, των κινημάτων για την υπεράσπιση και την ανακατάκτηση της φύσης, για την διεκδίκηση των πολιτιστικών, φυλετικών, σεξουαλικών ιδιαιτεροτήτων, όπως επίσης και στις απόπειρες ανανέωσης των παραδοσιακών αντιλήψεων για τους κοινωνικούς αγώνες, αρχίζοντας από εκείνες των ίδιων των εργαζομένων...»

Τόνι Νέγκρι – Φέλιξ Γκουταρί,
«Νέοι Χώροι Ελευθερίας», 1984

Τέτοια ήταν η ανταρσία του «68». Στο προσκήνιο θα εμφανιστούν νέα υποκείμενα, που απέναντι στις συλλογικές ρυθμίσεις του φορντισμού (οικογένεια - σχολείο - στρατός - εργοστάσιο - συνδικάτο - διασκέδαση - φυλακή...) αντιτάσσουν τις υποκειμενικές τους επιθυμίες. Ακόμη πιο πέρα: τα νέα υποκείμενα ορίζουν ξανά τον κόσμο (τουλάχιστον στο βαθμό που τα αφορά άμεσα) με βάση τις επιθυμίες τους. Δεν προτάσσουν λοιπόν απλώς τις επιθυμίες τους, αλλά τις νομιμοποιούν μέσα στα πλαίσια της αυτο-νομίας τους. Με άλλα λόγια, δεν πρόκειται απλά για μια αλυσίδα κοινωνικών απαιτήσεων. Πρόκειται ταυτόχρονα για ριζική ανασκευή του τι είναι η «νομιμότητα», και του από που και πως προέρχεται η κατασκευή της.

Η συλλογική ηθική του φορντισμού θα κλονιστεί. Οι κοινωνικές υποκειμενικότητες και τα προτάγματα τους την τσακίζουν. Αλλά αυτό που είναι κρίσιμο για το ζήτημά μας είναι το εξής: Τα αυτο-νομιμοποιημένα προτάγματα, οι «επιθυμίες» διαφορετικών υποκειμένων, και ο τρόπος διεκδίκησής τους, δεν ήταν απλώς «ανηθικές» με βάση τον «ηθικό» κώδικα του φορντισμού. Ήταν τις περισσότερες φορές και παράνομες με την τυπική έννοια του όρου. Έχουμε και λέμε: η απειθαρχία στο εργοστάσιο που συλλογικοποιούνταν πέρα και συχνά ενάντια στα συνδικάτα· η πολιτική ανυπακοή που βάθαινε και έπαιρνε ποικίλες μορφές· η ενο-

χοποίηση της ιδιοκτησίας που μεταφραζόταν σε όλο και περισσότερες επιθέσεις εναντίον της· τα ναρκωτικά ως κομμάτι μιας διαφορετικής κουλτούρας... Ήταν μόνο μερικές στιγμές μιας γενικής ανταρσίας. Αλλά ήταν και παραβιάσεις του νόμου. Με έναν όμως τρόπο διαφορετικό· ή καλύτερα κάτω από ένα διαφορετικό καθεστώς.

Τι άλλαξε λοιπόν σε σχέση με τις παραβιάσεις του νόμου για τις οποίες κάναμε λόγο νωρίτερα; Στην πραγματικότητα δεν επρόκειτο απλώς για συχνότερες παραβιάσεις του νόμου. Αυτό που συνέβαινε ήταν μια δυναμική αμφισβήτηση της ιδέας της νομιμότητας. Γιατί;

Πρώτα από όλα η παρανομία των κινημάτων έπαψε να είναι η εξαίρεση, έπαψε να βρίσκεται στο περιθώριο. Αντίθετα βρέθηκε στο κέντρο της κοινωνικής κίνησης - της δημόσιας ζωής. Ακόμα και όταν τα υποκείμενα των επιμέρους ανταγωνισμών (άρα και των ανάλογων παραβιάσεων του νόμου) ήταν μειοψηφικά, ήταν σίγουρα δυναμικά. Οι παρανομίες τους σε κάθε περίπτωση ήταν ορατές, κανείς δε μπορούσε να τις προσπεράσει.

Αλλά δεν ήταν μόνο η δυναμικότητα των υποκειμένων που αμφισβητούσε την ιδέα της νομιμότητας. Ακόμη πιο σημαντική ήταν η αυτο-πεποίθησή τους. Οι παράνομες επιθυμίες και πρακτικές δεν ήταν πια η σκιά του κόσμου της κυρίαρχης ηθικής. Διεδικούσαν και κέρδιζαν το χώρο τους στην κυρίαρχη πραγματικότητα. Η συλλογική ηθική έπαψε να γίνεται σεβαστή σαν μονοπώλιο, όχι απλά επειδή παραβιαζόταν σαν τέτοια, αλλά επειδή καταγγελλόταν δυναμικά και δημόσια σαν ένα γερασμένο, παρηκμασμένο καθεστώς.

Με το νέο κύμα του ταξικού ανταγωνισμού στο Προσκήνιο η ιστορία θα κάνει ένα άλμα εμπρός. Οι κοινωνικές σχέσεις, οι αντιλήψεις σχετικά με το «νόμιμο» και το «παράνομο» διαμορφώνονταν πια μέσα σε ένα διαφορετικό περιβάλλον. Η νομιμότητα σαν «καθολική πραγματικότητα» είχε διαλυθεί. Ταυτόχρονα το κράτος δεν εννοούνταν πια σαν ένας «ουδέτερος παράγοντας», αφού ο ταξικός ανταγωνισμός το είχε αποκαλύψει σαν ένα καταπιεστικό μηχανισμό. Ως εκ τούτου δεν μπορούνε να εγγυάται την νομιμότητα. Ήταν αναρμόδιο καθώς δε μπορούσε πια να εμφανίζεται ουδέτερο. Και φυσικά αδυνατούσε να επιτελέσει μια τέτοια λειτουργία, καθώς η προηγούμενη νομιμότητα δεχόταν αλλεπάλληλα χτυπήματα³.

Δεν επρόκειτο για μια απλή αλλαγή. Στην πραγματικότητα η ανταρσία του «68» ήταν η αφετηρία μιας αλλαγής. Καθώς ο ανταγωνισμός του 60 και το 70 έφτανε στα όριά του (για λόγους που φυσικά δεν μπορούμε να πραγματευτούμε εδώ), άρχισε να στήνεται μια νέα καπιταλιστική ρύθμιση. Αναφερόμαστε βέβαια σε μια ιδιαίτερα σύνθετη διαδικασία. Μια διαδικασία μετάβασης. Μια διαδικασία μοριακή και για αυτό το λόγο συνολική, μια διαδικασία που αφορούσε τον τρόπο που επαναδιαρθρώνονταν οι κοινωνικές σχέ-

σεις, οι θεσμοί, και φυσικά οι μηχανισμοί του κράτους.

Η ανταρσία του «68» δεν ήταν μόνο η κινητήρια δύναμη αυτών των εξελίξεων. Η ένταση και η ποιότητά της στα επιμέρους μέτωπα που είχε ανοίξει, καθόριζαν σε μεγάλο βαθμό αυτό που θα επακολουθούσε. Για αυτό θα πρέπει να επιμενούμε στον τρόπο που εκδηλωνόταν. Έχουμε ήδη πει ότι οι αυτο-νομίες επιμέρους κοινωνικών ομάδων, (θα λέγαμε επιμέρους κομματιών της τάξης στην νέα της ιστορική σύνθεση) σχηματίζονταν με επίκεντρο τις υποκειμενικές επιθυμίες. Οι επιθυμίες αυτές, στην αυτο-νομιμοποίησή τους, δεν ήταν παρά κατακτημένες ελευθερίες. Αυτή ήταν η μία πλευρά των πραγμάτων, η ουσιαστική. Τυπικά, απ' την άλλη μεριά, οι επιθυμίες δεν έπαυαν τις περισσότερες φορές να είναι παράνομες. Για αυτό απέναντί τους είχαν το κράτος, τουλάχιστον σαν μηχανισμό απαγορεύσεων. Απέναντι λοιπόν στο κράτος, οι επιθυμίες διεκδικούνταν, έπαιρναν την μορφή της διεκδίκησης δικαιωμάτων. Και εν μέρει κατοχυρώνονταν...

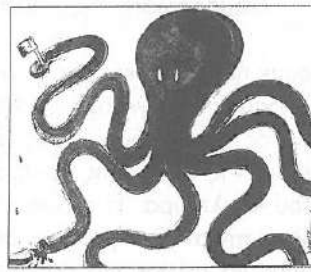
Δεν είναι απλό. Δεν γκρεμίζονταν απλώς βεβαιότητες. Η παλιά νομιμότητα έχανε συνολικά την συνοχή της. Υπήρχε μέχρι τότε μια αυστηρή οριοθέτηση του νόμιμου και του παρανόμου. Σε αυτήν τη συνοριακή γραμμή ανοίγονταν πια συνεχώς ρήγματα

ΤΟ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΠΟΔΕΙΧΘΕΙ ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΚΡΑΤΙΑΣ

Καπιταλιστική Μαφία

Αν πάρουμε ως δεδομένο ότι η ενοχή και η εξέλιξη του καπιταλισμού εξαρτώνται από τον αγώνα που ενάντια στους «αντιπάλους», τότε η Μαφία ανάγεται ενδεχομένως σε πολύτιμο «συμμάχο» του.

Η αντίθεση αυτή, οικονομική ή φυσική, αφορά στη διαρκή της αναζήτησης που πραγματοποιείται προσηλωμένα στη Βρέστη. Αναγνωρίζεται το γεγονός ότι η Μαφία «παράγει» και «απορροφά» οργανισμούς της βρεστηκής και έτσι ως στόχο να δείξει ότι οι ανταγωνισμοί μεταξύ των «επιθυμιών» με αποτελεσματικότητα και αλληλεγγύη ενισχύονται. Η κρατική μηχανή βίαιου του καπιταλισμού και της Μαφίας, είναι, γιγατομένη μαζί με τον ΙΒ Σιαπελό, ένας ο γαλλικός λαός με τίτλο «Το Νέο Πνεύμα του Καπιταλισμού» (εκδ. Gallimard) προκάλεσε ιδιαίτερη αίσθηση...

Εγκληματικό πλάνο. Είναι δυνατόν να αποτελεί η Μαφία «συμμάχο» του καπιταλισμού; (Ζήτησε από τη «Μαφία»...)

όσο με το προηγούμενο μέτρο, η ατομική όψη του μετατρέπεται σε έναν περιορισμό της κριτικής. Αντίθετα στην πύση του Τούρκου του...

Αν πάρουμε ως δεδομένο ότι η ύπαρξη και η εξέλιξη του καπιταλισμού εξαρτώνται από τον αγώνα που ενάντια στους «αντιπάλους», τότε η Μαφία ανάγεται ενδεχομένως σε πολύτιμο «συμμάχο» του.

Η υπόθεση αυτή, εικονοκλαστική ή ριφοκίνδυνη, ανεβή στη διάρκεια ενός συνεδρίου που πραγματοποιήθηκε πρόσφατα στη Βρέστη... Η προεισαγωγική δήλωση του κοινωνιολόγου Λικ Μπολτανσκι, συγγραφέα μαζί με τον ΙΒ Σιαπελό ενός ογκώδους έργου με τίτλο «Το Νέο Πνεύμα του Καπιταλισμού» (εκδ. Gallimard) προκάλεσε ιδιαίτερη αίσθηση...

Για τον Λικ Μπολτανσκι... μετά το 1968, εγκαθιδρύεται ένας τρίτος καπιταλισμός, αυτός των δικτύων... Στις δύο προηγούμενες «παράλογες» στον ρόλο του εγγυητή της εξέλιξης του καπιταλισμού βρισκόταν αυτό που ο Γάλλος κοινωνιολόγος ονομάζει «κοινωνική κριτική»... Απ' την δεκαετία του 1970 και μετά, ως απάντηση σ' αυτήν... την κριτική, ο καπιταλισμός ανασχηματίζεται για άλλη μια φορά... Η μεταμόρφωσή του μεταφράζεται σε έναν περιορισμό της κριτικής... Αναρωτιέται κανείς αν ο καπιταλισμός δεν έχει ήδη συνθηκολογήσει με τη Μαφία, βάσει των παλαιών αρχών της αφομοίωσης που επέτρεπαν, ανέκαθεν, τη νεκρανάστασή του.

Από την εφ. «Νέα», 20/11/2000, αναδημοσίευση από Le Monde

με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων που διεκδικούνταν. Και τα ρήγματα ήταν τόσα πολλά που από κάποιο σημείο και μετά δύσκολα θα μπορούσε κανείς να κάνει λόγο για συνοριακή γραμμή. Το τι είναι νόμιμο και το τι είναι παράνομο είχε σχετικοποιηθεί. Οι απόψεις για την νομιμότητα και την παρανομία είχαν κατακερματισθεί. Επρόκειτο για μια αλλαγή που συνέβαινε σε δύο επίπεδα.

Καταρχάς παρανομίες (παράνομες επιθυμίες σύμφωνα με την παραπάνω ορολογία μας) συνέβαιναν με ένα τρόπο φανερό και έμεναν συχνά ατιμώρητες. Ήταν πια ελεύθερες να εκφραστούν μέσα στα πλαίσια των διαφορετικών «νομιμοτήτων» και διέδεται μια δημόσια αναγνωρισμένη συλλογική δύναμη την οποία οι μηχανισμοί του κράτους όφειλαν να λάβουν υπόψη

τους, αποφεύγοντας ει δυνατόν να αντιπαρατεθούν μαζί τους κατά μέτωπο.

Αλλά είπαμε ότι οι παράνομες επιθυμίες δεν ατιμώρητα. Συχνά διεκδικούνταν ως δικαιώματα και νομιμοποιούνταν και τυπικά από το κράτος. Μια πλημμυρίδα νόμων κατασκευάζονταν για να ρυθμίσουν επιμέρους καταστάσεις και να νομιμοποιήσουν αυτό που μέχρι πριν ήταν παράνομο. Μια πλημμυρίδα νόμων που ήταν ασυγκρότητη και ασυνεχής σε σημείο που άλλοτε να μην είναι σαφής, άλλοτε να αντιφάσκει (με το γνωστό φαινόμενο ο ένας νόμος να συγκρούεται με τον άλλον)⁴. Αν παράνομο είναι αυτό που τιμωρείται ή τουλάχιστον διώκεται τότε η αντίληψη για το παράνομο βρισκόταν πια σε σύγχυση.

Ο κόσμος του παράνομου αλλάζει

Το νόμιμο και το παράνομο σχετικοποιήθηκαν. Αλλά και μέσα στα ασαφή πια όρια του παρανόμου, συνέβαιναν κρίσιμες αλλαγές. Αλλαγές που αφορούσαν τους όρους που διαμορφώνονταν η εγκληματικότητα, αλλαγές ως προς τα πεδία της εγκληματικότητας, αλλαγές ως προς τον τρόπο που αντιμετωπίζει το κράτος την εγκληματικότητα αυτή. Αλλαγές που αποτέλεσαν τη βάση για το ζήτημά μας: την κρατικοποίηση του εγκλήματος.

Νέοι κοινωνικοί όροι διαμόρφωσης της εγκληματικότητας

Έχουμε ήδη μιλήσει αρκετά για αυτήν την αλλαγή. Ο κόσμος του εγκλήματος για χρόνια υπήρξε ένας ξεχωριστός, διακριτός κόσμος. Βρισκόταν πάντα στο περιθώριο της κυρίαρχης νομιμότητας και διέθετε τη δική του κουλτούρα. Η επαφή του με τη νομιμότητα, φανέρωνε την αντίθεσή του και σε καμία περίπτωση δε μπορούμε να μιλάμε για όσμωση μεγάλης κλίμακας ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο κόσμους.

Μετά το «όθ» η κατάσταση είναι διαφορετική. Ο κόσμος της παρανομίας και ειδικότερα της παρανομίας που σχετιζόταν με τα προτάγματα του «όθ», βγήκε από το περιθώριο. Η παρανομία τώρα δεν βρίσκεται στη σκιά της νομιμότητας, δεν είναι η εξαίρεση της καθολικής πραγματικότητας του νόμιμου, είναι κοινωνικά ορατή. Το σημαντικότερο, είναι δικαιωμένη σε κάποιο βαθμό καθώς εμφανίζεται σαν επαναστατική πράξη. Άλλοτε σαν διεκδίκηση απέναντι στο καταπιεστικό κράτος, άλλοτε τέλος σαν απελευθερωτική απόλαυση. Κρίσιμο επίσης είναι ότι η «νέα παρανομία» είναι μαζική με την έννοια ότι είναι κοινωνικά διαχυμένη. Τα υποκείμενα που εμπλέκονται στις κάθε είδους εγκληματικές πράξεις δεν ανήκουν αναγκαστικά στον περιθωριακό κόσμο του εγκλήματος, δεν είναι οι φιγούρες του στιγματισμένου εγκληματία. Και όπως έχουμε ήδη πει είναι πια συζητήσιμο αν οι εγκληματικές τους πράξεις είναι όντως εγκληματικές ή εν πάσει περιπτώσει αν πρέπει να τιμωρούνται.

Νέα πεδία εγκληματικότητας - ραγδαία αύξηση του τζίρου του εγκλήματος.

Ο κόσμος της παρανομίας δεν άλλαξε απλώς ως προς την ποιότητα και τη σύνθεσή του. Άλλαξαν και οι ίδιες οι παράνομες πράξεις. Δεν ήταν μόνο παραδοσιακές εγκληματικές πράξεις που νοηματοδοτήθηκαν με ένα διαφορετικό τρόπο και υπό προϋποθέσεις μάλιστα θεωρούνταν και επαναστατικές πράξεις. Επιπλέον δημιουργήθηκαν και νέα πεδία εγκληματικότητας. Νέα πεδία που αντιστοιχούσαν στις υποκειμενικές επιθυμίες που προέτασσε η ανταρσία του «όθ». Βρισκόμαστε εδώ μπροστά σε ένα καταρχήν περίεργο φαινόμενο. Τη στιγμή που η γκάμα των εγκληματικών πράξεων εμπλουτίζεται, το έγκλημα ως έννοια, ως πράξη δηλαδή τυπικά παράνομη που διώκεται και τιμωρείται, αρχίζει όλο και περισσότερο να σχετικοποιείται.

Τα drugs είναι από αυτήν την άποψη ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα⁵. Η σύγχρονη εκδοχή των ναρκωτικών ουσιών τη δεκαετία του 1970 - 1980 είναι διαφορετική σε σχέση με τα ναρκωτικά του παλιού υπόκοσμου. Αλλά η σημαντική διαφορά δεν βρίσκεται εκεί. Τα drugs πια είναι κομμάτι μιας τελείως διαφορετικής κουλτούρας, μιας νεολαιίστικης ριζοσπαστικής κουλτούρας της απελευθέρωσης - απόλαυσης. Η χρήση τους γίνεται από μειοψηφίες μεν αλλά σίγουρα από μαζικές μειοψηφίες. Με λίγα λόγια οι σχέσεις που συγκροτούνται γύρω από τα drugs είναι τόσο διαφορετικές καθώς διατρέχονται από μια κουλτούρα γενι-

κευμένης παρέκκλισης, ώστε να μιλάμε για νέο πεδίο εγκληματικότητας. Το σλόγκαν *sex 'n' drugs 'n' rock 'n' roll* συνέδεσε με τρόπο κατηγορηματικό τρεις διαφορετικές πλευρές των κοινωνικών σχέσεων με τέτοια ένταση (και αυθάδεια απέναντι στην παλιά ιδέα περί νομιμότητας) ώστε να καθιερωθεί, όπως ποτέ πριν δεν είχε συμβεί, σαν δημόσια θέση πάνω στο χάρτη της κουλτούρας.

Υπάρχει όμως και κάτι ακόμη πολύ σημαντικό. Οι νέοι κοινωνικοί όροι στη διαμόρφωση της εγκληματικότητας, που αναπτύσσονται στα νέα πεδία της εγκληματικότητας, έχουν και την εξής συνέπεια. Τα υποκείμενα που εμπλέκονται συστηματικά σε εγκληματικές πράξεις πολλαπλασιάζονται. Και για το λόγο αυτό πολλαπλασιάζεται και ο τζίρος που προκύπτει από το έγκλημα. Γύρω από εγκληματικές ενέργειες (π.χ. drugs) στήνονται τεράστιες αγορές...

Το κράτος περνά από την καταστολή στη διαχείριση του εγκλήματος.

Δεν υποστηρίζουμε ότι κάποτε το κράτος αντιμετώπιζε την εγκληματικότητα μόνο με την καταστολή ή μόνο με διαχείριση. Υποστηρίζουμε όμως ότι από τη δεκαετία του 1980 συνέβη σαφώς μια μετακίνηση του κέντρου βάρους της κρατικής πολιτικής από την καταστολή στη διαχείριση. Αυτή η μετακίνηση έχει αιτίες, αιτίες ιστορικές.

Πρώτο και σημαντικότερο είναι το γεγονός ότι η κατασταλτική διάσταση του κράτους ήταν αυτή που δέχτηκε τη μεγαλύτερη επίθεση κατά τη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών. Η καταστολή, σαν η υποχρεωτική έκφραση των καθολικών απαγορεύσεων είχε ενοχοποιηθεί, προκαλούσε κοινωνική κατακραυγή. Και το κόστος αυτής της κατακραυγής αποδείχθηκε μεγαλύτερο από τα όποια αποτελέσματά της ενάντια στο έγκλημα. Η καταστολή βέβαια δε θα μπορούσε να

εγκαταλειφθεί. Αλλά θα έπρεπε να βρεθούν ή να χρησιμοποιηθούν περισσότερο και άλλοι τρόποι αντιμετώπισης του εγκλήματος. Παράλληλα άλλοι μηχανισμοί του κράτους πρότειναν και προωθούσαν την ιδέα της διαχείρισης του εγκλήματος. Ήταν οι μηχανισμοί που σε μεγάλο βαθμό είχαν στελεχωθεί από ανθρώπους της γενιάς των 60's και των 70's, από ανθρώπους δηλαδή που ως ένα βαθμό είχαν την επιρροή της αμφισβήτησης που χαρακτήριζε την εποχή που μεγάλωσαν. Σε αυτά τα υποκείμενα και στους κρατικούς μηχανισμούς που στελέχωναν, η καταστολή φάνταζε ήδη απαρχαιωμένη.

Η ιδέα της διαχείρισης κέρδιζε λοιπόν όλο και περισσότερο έδαφος. Αυτό που ενδιέφερε πλέον δεν ήταν η εξαφάνιση των φαινομένων του εγκλήματος, πράγμα έτσι και αλλιώς αδύνατο. Κέρδιζε σημασία ο έλεγχος του εγκλήματος, ο έλεγχος των εγκληματιών⁶. Για αυτό οι μηχανισμοί του κράτους δεν θα έπρεπε απαραίτητα να συγκρούονται με τον διακριτό κόσμο του εγκλήματος, όπως συνέβαινε παλαιότερα. Αντίθετα θα έπρεπε να γνωρίσουν τον (κοινωνικοποιημένο πια) κόσμο του εγκλήματος, να τον κατανοήσουν για να μπορούν να τον ελέγξουν.

Έχουμε εδώ μια αποφασιστικής σημασίας εξέλιξη. Αρχίζει μια μεγάλης έκτασης όσμωση των μηχανισμών του κράτους με τον κόσμο του εγκλήματος. Οι μηχανισμοί του κράτους που θα πρέπει να βουτήξουν μέσα στο κόσμο του εγκλήματος είναι νέοι. Αλλά διαφορετικός είναι και ο κόσμος του εγκλήματος.

Ανακεφαλαιώνουμε: Υπάρχουν νέοι κοινωνικοί όροι στη διαμόρφωση της εγκληματικότητας και υπάρχουν νέα πεδία εγκληματικότητας που αποδεικνύονται ιδιαίτερα κερδοφόρα. Σε αυτό το πλαίσιο κινείται η διαχείριση του κράτους. Στο μεταξύ και μέσα στη δεκαετία του 1980, η καπιταλιστική λειτουργία βρίσκει ξανά τους ρυθμούς της...

4 τρισεκατομμύρια δραχμές ο επίσιος τζίρος του οργανωμένου εγκλήματος στη χώρα μας

Πώς «μεταλλάχθηκε» τα τελευταία χρόνια η μαφία

παντού. «Σε δημόσιες υπηρεσίες, κατά του κράτους και κατά των κοινών ανδρών έλκεται τον επάλλη...»

Ένα νέο ιστορικό πλαίσιο: ατομισμός – αποδέωση της ατομικής ιδιοκτησίας

Legalize it!

Η ιστορική βάση αυτών που προσπαθούμε να εξηγήσουμε παραπάνω είναι τα όσα συνέβησαν μέσα στη δεκαετία του 1960 και του 1970. Η μεγάλη άρνηση των δεκαετιών αυτών ήταν η αιτία μιας σειράς αλλαγών. Αλλά από τις δεκαετίες του 1980 ο «δυτι-

κός» καπιταλιστικός κόσμος έχει πια αλλάξει ριζικά. Έχει αλλάξει με ένα τρόπο που αφορά άμεσα το ζήτημά μας.

Έχουμε εντοπίσει δύο πλευρές της απάντησης του καπιταλισμού στην ανταρσία των κινημάτων. Η πρώτη ήταν η θεομική αναγνώριση ορισμένων από τις αιχμές των προταγμάτων τους. Τα δυτικά κράτη νομιμοποίη-

σαν μέχρι τότε παράνομες επιθυμίες, επιθυμίες που εκδηλώθηκαν σε πρώτο χρόνο αυτο-νομιμοποιούμενες κοινωνικά. Συλλογικά προτάγματα και απαιτήσεις που έχοντας ορίσει τον δικό τους «νόμο» είχαν ήδη κοινωνικό εκτόπισμα. Η κρατική διαπραγμάτευση και η νομιμοποίηση αυτών των επιθυμιών στέρησε από τα κινήματα τον πρωταγωνιστικό ρόλο. Η πρωτοβουλία αναδιαμόρφωσης του *κοινωνικά επιτρεπτού και των ορίων του* πέρασε στο κράτος. Ενώ οι ανταρσίες ήταν που είχαν τροφοδοτήσει την κοινωνική κίνηση, η διαλεκτική αφομοίωση των προταγμάτων τους μέσα στους δεσμούς είχε σαν λογική συνέπεια την αποδυνάμωση των δεσμών που *οι κοινές παραβάσεις* είχαν σφυρηλατήσει ανάμεσα στα υποκείμενα. Η δεσμική αναγνώριση του ενός ή του άλλου «αντάρτικου» *δικαιου* ήταν ασφαλώς ένα είδος λύσης - στο - κοινωνικό - δράμα - των αντιθέσεων, και συνεπώς λογαριαζόταν σαν «νίκη». Από την άλλη μεριά ωστόσο δεν θα μπορούσε παρά να διαλύσει τις αυτο-νομίες στις οποίες στηρίζονταν τα κινήματα και τα ιδιαίτερα συστήματα ηθικής που είχαν γεννηθεί. Παραδείγματα: η νομιμοποίηση των εκτρώσεων (σαν σημαντική νίκη του γυναικείου κινήματος), η αποδοχή της ομοφυλόφιλης σεξουαλικότητας και η κατάργηση διάφορων νόμων που την ποινικοποιούσαν ή η σχετική ανοχή (και σε ορισμένες περιπτώσεις η καθαρή νομιμοποίηση) του καπνίσματος χασίς / μαριχουάνας.

Συνεπώς η δεύτερη πλευρά αυτής της απάντησης ήταν αυτό που περιγράψαμε σαν αποσυλλογικοποίηση των επιθυμιών, η παραμορφωτική προβολή τους στις σχέσεις κατανάλωσης και το στρίμωγμά τους στα κανάλια του εμπορεύματος. Το εμπόρευμα μεσολάβησε την ατομική επιθυμία κι αυτή η μεσολάβηση έγινε με όχημα το χρήμα. Με αυτήν την πλευρά θα ασχοληθούμε αμέσως πιο κάτω.

Οφείλουμε ωστόσο να το τονίσουμε, επειδή έχει ιδιαίτερη σημασία με το θέμα μας. Δεν χάθηκε μυστηριωδώς η μαχητικότητα στη διεκδίκηση των επιθυμιών απ' την δεκαετία του '80 και μετά. Ούτε μπόρεσε το κράτος από «μόνο» του, σαν θεματοφύλακας της νομιμότητας, να εξαντλήσει τα κινήματα λειαίνοντας τις αιχμές τους. Αυτό που συνέβη στην πραγματικότητα ήταν η μετατόπιση του *κέντρου νομιμοποίησης των επιθυμιών*: απ' τις συλλογικές αρνήσεις στις ατομικές καταφάσεις. Αυτό που συνέβη ήταν πως η επιθυμητική παραγωγή της δεκαετίας του 1980 εξετράπη απ' τις πηγές των αρνήσεων, καθώς χάθηκε το συλλογικό και αντι-αυταρχικό υπόβαθρό της. Ήταν πια οι επιθυμίες των ατόμων που κατέκτησαν τον πρώτο λόγο. Και πάνω στο άτομο και στις επιθυμίες του, στήνονταν μια νέα καπιταλιστική ρύθμιση.

Η ισχύς του χρήματος, η ισχύς του ατόμου
και η «ηθική» της ισχύος

Η ικανοποίηση των επιθυμιών, που «ξεχειλίζουν» διασπασμένες και μοριακές, δέθηκε με την κατανάλωση. Το εμπόρευμα διογκώθηκε ως προς το εύρος

και την ποικιλομορφία του ώστε να καλύψει και την παραμικρή ανεκμετάλλευτη δυνατότητα. Και το χρήμα, ως το απαραίτητο κλειδί για το εμπόρευμα άρχισε σταδιακά να (ξανα)κερδίζει αξία απ' την κοινωνική αξία στην επιθυμητική αναπαραγωγή που είχε αποδοθεί στο εμπόρευμα. Το μέσο γινόταν με σταθερά βήματα ο σκοπός, ώσπου φτάσαμε στο σημείο να δεσπόζει το χρήμα ως αυταξία, ως ο πυρήνας της ερμηνείας και της προσέγγισης της πραγματικότητας. Το χρήμα πλέον σημαίνει την ικανότητα για εκπλήρωση όλων των επιθυμιών, την πλήρη δυνατότητα, σήμαινε δύναμη, ισχύ.

Στην έννοια της ισχύος μπορούμε όμως να εντάξουμε και την ακόλουθη σημασία: η εξασφάλιση του ατόμου μέσα στο κοινωνικό του περιβάλλον, η κατοχύρωση της θέσης του σ' αυτό και των αξιώσεων που μπορεί να εγείρει απ' αυτό. Με άλλα λόγια «ισχυρό» θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το άτομο που νιώθει εξασφαλισμένο από κλυδωνισμούς κι ανασφάλειες που διακυβεύουν την υπόστασή του εντός ενός περιβάλλοντος που εκλαμβάνεται ως εχθρικό.

Αν στις δεκαετίες του μοντερνισμού η σταθερότητα της θέσης του δυτικού ανθρώπου στην *κοινωνική μηχανή* σαν γρανάζι της ήταν «εξασφαλισμένη» από την καθολικότητα της μηχανής· κι αν, ύστερα, στα χρόνια της αμφισβήτησης, ο κλονισμός του φορντικού μοντέλου και της ηθικής του τάξης διέλυσε τις συνεταγμένες των θέσεων καθενός και καθεμιάς εξαιτίας της ανάδυσης σαν «πηγών δύναμης» των κινήματων, των οποίων η συλλογικότητα προσέφερε εν τούτοις μια νέα «εξασφάλιση» στα υποκείμενα, η έννοια και οι μορφές της ισχύος αναμορφώθηκαν τα επόμενα χρόνια παράλληλα με την ανάδυση ενός καινούργιου *δυναμικού ατομισμού*. Η υποχώρηση του «συλλογικού» και της *συλλογικής δύναμης* άφησε το άτομο όλο και περισσότερο διακριτό, απογυμνωμένο σε σχέση με το περιβάλλον του, όλο και περισσότερο αβέβαιο ως προς την κατεύθυνση της ύπαρξής του.

Όμως στην Ιστορία δεν υπάρχουν κενά. Αν η ήττα (δηλαδή: εδώ η αφομοίωση κι εκεί η διάλυση) των μαζικών συλλογικοτήτων και της αυτο-νομιμοποιητικής τους δύναμης ήταν η μία πλευρά της κοινωνικής κίνησης, απ' την άλλη ένας καινούργιος βασιλιάς περίμενε την ενθρόνισή του. Το *πανίσχυρο άτομο*. Το άτομο θα μπορούσε να ενσωματώσει ολόκληρη την αυτοδυναμία που αντιστοιχούσε στη συλλογικότητα... Αυτή η ιδέα ήταν το τελευταίο καρφί στο φέρετρο των ανταρσιών: κάθε παραχώρηση προς το συλλογικό ήταν κλοπή σε βάρος της ατομικής απόλαυσης - του *ατομικού δικαιώματος*! Όσο αυξανόταν η απογύμνωση του ατόμου κι όσο ο φόβος της ανυπεράσπιστης ύπαρξης γινόταν κυρίαρχο γνώρισμα της νέας πραγματικότητας, τόσο η ανάγκη για υπερνίκηση της αδυναμίας μετεφραζόταν στο ιδανικό της ωμής ατομικής ισχύος. Μιας ισχύος που επέβαλλε τους κανόνες της, μετέτρεπε το περιβάλλον σε ανταγωνιστικό, επομένως εχθρικό και ανατροφοδοτούσε την αναγκαιότητά της.

Το είπαμε συνοπτικά μόλις πριν: ανάμεσα σε άλλα συνέβη και ένα είδος μετατόπισης του «κέντρου

νομιμοποίησης» των επιθυμιών. Τα κινήματα των δεκαετιών του '60 και του '70 αφαίρεσαν απ' το κράτος και την αντιπροσωπευτική του μηχανική (το κοινοβούλιο, και τους άλλους παρόμοιους θεσμούς) το μονοπώλιο «παραγωγής νομιμότητας». Και ξανάφεραν αυτή την παραγωγή, με την αρνησικυρία τους, στην κοινωνική βάση. Ήταν ένας αγώνας δύναμης.

Αλλά πολύ γρήγορα, και παράλληλα με την τακτική αναδίπλωση του (φορντικού) κράτους (ή, ίσως, εξαιτίας της επιτυχίας αυτής της αναδίπλωσης) μια καινούργια «ηρωική φιγούρα» αναδύθηκε στην σκηνή του ανταγωνισμού - για - την - δύναμη, προερχόμενη μάλιστα σε μεγάλο βαθμό απ' τα σπλάχνα των ανταρσιών: *το άτομο σαν ο αυτο-νομιμοποιημένος κυνηγός της δύναμης - με κάθε μέσο*. Αυτή η φιγούρα, τα ήδη της και - κυρίως - το «δικαίό» της έγιναν γρήγορα ο νέος άξονας περιστροφής του κόσμου, γύρω από τον οποίο συγκεντρώθηκαν τα συντρίμια της φορντικής ηθικής και τα λείψανα των κοινωνικών αυτο-νομιών.

Τόσο «ο διαλυμένος παλιός κόσμος» όσο και «η χρεωκοπία της επανάστασης» δεν προσαρτήθηκαν σε μια καινούργια «κανονιστική» (άρα και: «νομιμοποιητική»)

δομή. Αυτό που συνέβη, και σε έναν μεγάλο βαθμό συμβαίνει ακόμα, είναι πως το «άτομο», το «δίκιο» του και η «δύναμή» του αποτελούν το κέντρο βαρύτητας του πεδίου της ηθικής, έναν ήλιο που φωτίζει και προσανατολίζει κάθε τι. Κάθε άτομο, στην αναζήτηση και στην απόκτηση «δύναμης», θα βρει στο δρόμο του και θα χρησιμοποιήσει αδιακρίτως αυτό ή εκείνο το κομμάτι κάθε παλιού συστήματος ηθικής, ανάλογα με την συγκυρία. *Σαν διαστημόπλοιο μέσα στον γαλαξία του πολέμου όλων εναντίον όλων, ο ατομισμός συγκεντρώνει στο «ταξίδι» του επιχειρήματα νομιμοποίησης (σα να λέμε: «νομιμότητες») απ' όλες τις εκρήξεις των παλιών αστεριών.*

Παραφράζοντας τον Γκυ Ντεμπόρ θα λέγαμε πως σ' έναν κόσμο χωρίς στρατηγική ηθική (και κατά συνέπεια χωρίς στρατηγικό διαχωρισμό ανάμεσα σε έναν κόσμο «νομιμότητας» και έναν κόσμο «παρανομίας») το δίπολο «νόμος - έγκλημα» έγινε ένα εργαλείο τακτικής στα χέρια του καθενός. Στα χέρια του καθενός, ανάλογα με την «δύναμη» που μπορεί να συγκεντρώσει, ή έχει ήδη συγκεντρώσει, για να πετύχει τους σκοπούς του.

Νομιμότητες

Απεικονίσεις της νομιμότητας...

Μιας και εξετάζουμε το ζήτημα «νομιμότητα / παρανομία» απ' την υποκειμενική του πλευρά ως ανακεφαλαιώσουμε εδώ επιγραμματικά τις τρεις φάσεις της πορείας που καταλήγει στον κόσμο όπως τον ξέρουμε.

Στην πρώτη φάση, που την σχετίζουμε με την καδιέρωση του μοντέλου της μαζικής παραγωγής / κατανάλωσης και του (φορντικού) κράτους δικαίου, ισχύει ένα καθεστώς *αυστηρής καθολικής νομιμότητας*, θεμελιωμένο σε μια δέσμη «ηθικών κανόνων» οι οποίοι, ακόμα κι αν δεν είναι απόλυτα αποδεκτοί, σίγουρα δεν αμφισβητούνται ανοικτά. Σ' αυτήν την φάση ο κόσμος της νομιμότητας και ο κόσμος της παρανομίας είναι διαχωρισμένοι μεταξύ τους, ο δεύτερος θεωρείται από τον πρώτο «υπό-κόσμος», ενώ το κράτος εκδηλώνεται (αυτό είναι και *πρέπει να είναι* ορατό απ' τον καθένα) σαν αμετάκλητος εγγυητής της νομιμότητας, σαν αυστηρός προστάτης της, σαν ανελέητος διώκτης του εγκλήματος.

Στην δεύτερη φάση τα κινήματα αμφισβήτησης, με την μαζικότητα και την αυτο-νομιμοποίηση των προταγμάτων και των συλλογικών επιθυμιών που εκφράζουν, αποκαθλώνουν τόσο την «αυστηρότητα του νόμιμου» (και άρα την «νομιμότητα του κράτους») όσο και τον «αποκλεισμό της παρανομίας». Ο παράγοντας του *υποκειμενισμού ως προς το τι είναι (τι πρέπει να είναι) κοινωνικά αποδεκτό (και άρα νόμιμο) και τι όχι γίνεται κυρίαρχος στη δημόσια ζωή. Η εν πολλοίς απρόσωπη χριστιανική, πατριαρχική, λευκή, αρσενική*

ηθική / νομιμότητα καταρρέει κάτω απ' την αιφνιδιαστική έφοδο πολλαπλών αρνήσεων και πολλαπλών αυτο-νομιμοποιημένων επιθυμιών. Αυτή η δεύτερη φάση, το σύντομο καλοκαίρι των συλλογικών ανταρσιών και αποενοχοποιήσεων, προκαλεί έναν διαρκή *σχετικισμό ηθικής (και άρα «νομιμότητας» ή και «παρανομίας»)* εκεί που πριν ορθώνονταν σαφή όρια.

Σαν συνέπεια αυτού του τεκτονικού σεισμού, τα (κρατικά) νομοθετικά συστήματα κατακερματίζονται, καθώς προσπαθούν να «απορροφήσουν» επιλεγμένες κοινωνικές απαιτήσεις. Νέοι νόμοι συμπληρώνουν, διορθώνουν, προεκτείνουν, ξαναερμηνεύουν, επαναδιατυπώνουν ή απλά καταργούν τους παλιούς. Πρόκειται για μια διαδικασία *πληθωρική*. Παράλληλα, και ακριβώς εξ αιτίας της αντοχής που επιδεικνύει η «επίσημη νομοθεσία» στο να προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα, η εξω-θεσμική αλλά κοινωνική *συλλογική νομιμοποίηση* των κινήματων υποχωρεί - σχεδόν τόσο γρήγορα όσο γρήγορα εμφανίστηκε στη δημόσια σκηνή. Η άμπωτη των εξω-θεσμικών συλλογικοτήτων και του μαζικού υποκειμενισμού τους (οι «γυναίκες», οι «μαύροι», οι «ομοφυλόφιλοι», η «νεολαία», ο «τρίτος κόσμος» σαν αυτό-νομα υποκείμενα) *αφήνει πίσω της τη νομιμότητα σαν προσωπική αντίληψη του καθενός*. Είναι η φάση στην οποία βρισκόμαστε.

...και η εικονική νομιμότητα

Εξετάζοντας τη νομιμότητα σαν την προσωπική / ατομική αντίληψη του τι (πρέπει να) είναι νόμιμο και τι παράνομο, πρέπει να ανιχνεύσουμε τις γενικές

γραμμές αυτής της κατάστασης, τόσο γενικά όσο και ειδικά ως προς το «έγκλημα».

Στις μέρες μας δεν υπάρχει μια γενικευμένη και σταθερή αντίληψη για τη νομιμότητα, πάνω στην οποία να πατάει η πλειοψηφία των υπηκόων των δυτικών καπιταλιστικών κοινωνιών, όπως συνέβαινε στο μοντερνισμό. Ούτε απ' την αντίθετη μεριά υπάρχουν γενικευμένες συλλογικές αντιλήψεις για τη νομιμότητα, ικανές ή και διατεθειμένες να συγκρουστούν την οποιαδήποτε κυρίαρχη συνθήκη.

Τι χαρακτηρίζει λοιπόν την εποχή μας; Η απουσία μας γενικής, συνεκτικής και καθολικής αναγνώρισης συγκεκριμένων «συστημάτων συμπεριφοράς», «συστημάτων ηθικής». Η απουσία, κατά συνέπεια, μιας σταθερής, αναγνωρίσιμης, και (τουλάχιστον πλειοψηφικά) αποδεκτής όχι μόνο *αφηρημένα αλλά και πρακτικά, στην καθημερινή ζωή*, βάσης για το «νόμιμο» - όποιο κι αν είναι αυτό. Δε νομίζουμε ότι μπορεί σήμερα κάποιος να μιλήσει σοβαρά για συνεκτικές κοσμοαντιλήψεις και φιλοσοφίες, ως συνολικά συστήματα που αποκλείουν στο εσωτερικό τους τις αντιφάσεις, συστήματα βάσει των οποίων δρουν οι σύγχρονοί μας και δεν τα επικαλούνται απλώς.

Αλλά υπάρχει κάτι γενικό! Υπάρχει μια γενική τάση (ή μια γενική προτίμηση) που νοηματοδοτεί όλες τις προηγούμενες απουσίες «γενικών» και «καθολικών» συστημάτων. Αυτό είναι η *αγιότητα του σκοπού*, το ιδανικό πάνω στο οποίο συμφωνούν σήμερα πλειοψηφικά οι δυτικοί, και μαζί της η *δύναμη και η αναγκαιότητά της*. Το άτομο πορεύεται προς την κατάκτηση της ισχύος (ως χρήμα και ως κατάσταση) κι όπως επενδύει αυτή την πορεία με ηθικολογικά ενδύματα από τα κουφάρια των προηγούμενων συστημάτων ηθικής (αυτό που ονομάσαμε «ηθική του ισχυρότερου ατόμου») με τον ίδιο τρόπο αξιώνει και τη νομιμότητα των πράξεων που το διευκολύνουν στο σκοπό του και την παρανομία εκείνων που το κωλύουν.

Δεν πρόκειται βέβαια για την *σχετικοποίηση* που προκάλεσαν τα κινήματα αμφισβήτησης. Πρόκειται για το έσχατο σημείο του *ηθικού σχετικισμού*. Όχι μόνο από άτομο - σε άτομο. Αλλά και από ώρα σε ώρα στις συμπεριφορές του ίδιου ατόμου: ανάλογα με το τι και πως «βολεύει». Έτσι βλέπουμε στην καθημερινότητά μας συμπεριφορές τόσο αντιφατικές μα και τόσο ευεξήγητες: να αξιώνει τώρα κάποιος σα νόμιμο εκείνο που αύριο θα καταδικάσει, να ρουφιανεύει πράξεις άλλων που πράττει ταυτόχρονα κι ο ίδιος, να ρητορεύει και να πιστεύει στη ρητορεία του εναντίον κοινωνικών συμπεριφορών που στην πράξη επιδοκιμάζει και προωθεί.

Αλλά ας μη φανταστεί κάποιος ότι αυτή η τόσο κοινοτοπή κατάσταση στις μέρες μας είναι απλά το άδρυσμα τακτικών κινήσεων μέσα σε ένα αγώνα αξιώσεων. Η αντίληψη για το επιτρεπτό και το ανεπιτρεπτό (το «νόμιμο» και το «παράνομο») στις καθημερινές πρακτικές και η έγνοια για την ισχύ είναι ένα άλλο δίδυμο. Αυτό σημαίνει πως δεν έχουν «ιδιωτικοποιηθεί», έτσι απλά, οι απόψεις περί νομιμότητας και εγκλήμα-

τος. Θα ήταν λάθος να το καταλάβουμε έτσι. Εκείνο που συμβαίνει είναι πως οι εξατομικευμένες (και ευκαιριακές) αντιλήψεις για το τι είναι θεμιτό και τι αθέμιτο πηγάζουν απ' την αρχή μέχρι το τέλος τους απ' την υλική δυνατότητα ή αδυναμία καθενός να *επιβάλει τις επιλογές του σε άλλους*. Τελικά νόμιμο είναι αυτό που μπορεί κάποιος να κάνει χωρίς να τον εμποδίσει ένας άλλος με μεγαλύτερη δύναμη.

Με άλλα λόγια η ατομική εκτίμηση του καθενός για τη νομιμότητα δεν περιστρέφεται γύρω από ατομικούς μεν αλλά αυστηρούς ηθικούς κανόνες. Αντίθετα, αποτελεί ένα είδος προβολής - με - σκοπό - την - κατάκτηση, που εκτείνεται ως εκεί που του επιτρέπει η δύναμή του - δύναμη, ισχύς, με κοινωνικούς όρους. Επωμένο αλλιώς: δεν είναι κάποια, έστω ατομική, «τάξη» για τον χαρακτήρα του νόμιμου και του παράνομου που επιβάλλει όρια στη χρήση δύναμης στην καθημερινή ζωή. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει. Είναι η χρήση της ισχύος, οι ευκαιρίες γι' αυτή την χρήση και τα αποτελέσματά της που καθορίζουν, πάντα κατά περίπτωση και κατά το συμφέρον, το τι είναι που «επιτρέπεται» και το τι «απαγορεύεται».

Αυτήν την κατάσταση, όπου απ' την μια μεριά υπάρχει πάντα μια *αφηρημένη ιδέα περί νόμιμου και παράνομου*, και απ' την άλλη οι καθημερινές πράξεις αποτελούν ένα διαρκές, εναλλασσόμενο κατά περίπτωση και κατά το συμφέρον ρεπερτόριο των «επιτρέπεται» και των «απαγορεύεται», όπου η μια στιγμή αναιρεί την άλλη, την ονομάζουμε *εικονική νομιμότητα*.

Είναι γεγονός ότι σ' αυτόν τον χαρακτηρισμό η λέξη «εικονική» είναι κάπως μετέωρη. Υπάρχει κάποια «εικόνα» (νομιμότητας) στην οποία αναφέρεται η καθημερινή ευκαιριακότητα εκατομμυρίων υπηκόων;

Υποστηρίζουμε πως υπάρχει μια τέτοια «εικόνα», προσχηματική αλλά και χρήσιμη ταυτόχρονα. Η ιδέα της γενικής νομιμότητας, *στην πιο αφηρημένη έκφασή της*, δεν έχει απορριφθεί από κανέναν! Την ίδια στιγμή που οι οπαδοί της πράττουν *κατά βούληση* (ή, πιο σωστά, *κατά δύναμη*) όλοι μιλούν και συμφωνούν (ή διαφωνούν) για κάποια καθολική νομιμότητα, στο όνομά της - που στην πράξη είναι ανύπαρκτη. Ο καθένας μπορεί ανά πάσα στιγμή να ισχυριστεί ότι έχει ενεργήσει σύμφωνα με αυτήν, αρνούμενος στα έργα όλων των υπόλοιπων το ίδιο.

Είναι η εξωτερική έκφραση της ανάγκης για ηθικολογική επένδυση των πράξεων που συντηρεί το «εικόνα» της γενικής νομιμότητας. Και φυσικά αυτό το εικόνασμα δεν έχει να κάνει με τον εσωτερικό κόσμο του δρώντος, με τις προθέσεις και τα κίνητρά του αλλά με το κοινωνικό του φαίνεσθαι. Η *εικονική νομιμότητα* είναι οργανικό στοιχείο της κοινωνίας του *διαέματος*.

Και σαν τέτοια είναι ένας λειτουργικός φетиχισμός. Είναι φетиχισμός επειδή ανακαλεί το κουφάρι της *φορντικής καθολικής νομιμότητας*, τον παλιό διαχωρισμό ανάμεσα στο νόμο και στο έγκλημα, την ανάμνηση

μιας ισχυρής και απρόσκλητης ηθικής τάξης. Είναι όμως και λειτουργικός αυτός ο φетиχισμός, επειδή προσπαθεί να κρατήσει «στην θέση του» (στην καρδιά της «νομιμότητας», της εικονικής νομιμότητας πια) έναν κεντρικό ρόλο για το κράτος.

Αν το «εικόνημα» έπεφτε από το καρφί του, τότε θα απέμενε η ωμή παραδοχή ενός ωμού πολέμου, όλων εναντίον όλων. Ακριβώς στο βαθμό που αυτός ο πόλεμος είναι η καθημερινότητα, η γενική παραδοχή «απαγορεύεται». Το κράτος, που λειτουργικά έχει σπουδαίο ρόλο στην οικονομία του εγκλήματος, ιδεολογικά πρέπει να βρίσκεται εκεί, κάπου ψηλά.... Και να «δακρύζει» με την «κατάντια» των πιστών....

Μια προϋπόθεση για το κράτος

Σ' αυτό το σημείο κάνουμε έναν επιπλέον υπαινιγμό. Είδαμε ως εδώ το κυνήγι της ισχύος και του ατομικού συμφέροντος, και τις συνέπειες που έχουν στον διαρκή σχετικισμό «νόμιμου» και «παράνομου», όπως ξεπήδησε απ' τα κάτω. Απ' την κοινωνία. Αλλά είναι σαφές ότι ο μέγιστος (και ο πλέον «νόμιμος») ενσάρκωτης της εξουσίας και της ισχύος είναι το κράτος. Ασφαλώς όποιος έχει θέση σ' αυτόν το μηχανισμό, βρίσκεται σε θέση ισχύος, συγκριτικά μ' εκείνους που βρίσκονται εκτός. Και είδαμε λίγο νωρίτερα ότι στην τρίτη φάση σχετικά με τις σχέσεις «νομιμότητας» και «παρανομίας», στην συνθήκη που ισχύει τα τελευταία δεκαπέντε ή και είκοσι χρόνια, το να μπορεί κανείς να χρησιμοποιεί «έξτρα» ισχύ (σαν προνόμιο της θέσης του σε κάποιον ισχυρό μηχανισμό) αποτελεί επιπλέον όπλο στον διακανονισμό και στην επιβολή σε τρίτους της «νομιμότητας» όπως αυτός την εννοεί κάθε στιγμή.

Υπάρχει πάντως και η άλλη πλευρά. Είναι εύλογο ότι τα άτομα που στελεχώνουν τους κρατικούς θεσμούς και μηχανισμούς δε μπορεί παρά να αποτελούν ψηφίδες του κοινωνικού ψηφιδωτού. Συνεπώς ιδεολογικά δεν βρίσκονται σε άλλη σφαίρα από την υπόλοιπη κοινωνία αλλά μοιράζονται τις πεποιθήσεις των υπολοίπων ή ένα κοινό σε γενικές γραμμές τρόπο να ερμηνεύουν τα πράγματα.

Υπάρχει ιστορική διαδικασία εδώ. Όπως έχουμε ήδη πει, τα δυτικά κράτη, στην προσπάθεια τους να αφομοιώσουν τις αρνήσεις των 60s και των 70s, αφομοί-

ωσαν και πολλά από τα υποκείμενα που τις εξέφραζαν εντάσσοντάς τα στους κόλπους των θεσμών τους. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι αυτή η τόσο σωτήρια ενσωμάτωση «ανταρτών» επηρέασε αργά ή γρήγορα κι όλους εκείνους τους υπηρέτες των κρατικών θεσμών που, λόγω θέσης και «καθήκοντος», δεν άλλαξαν ιδέες σε πρώτο χρόνο από την αναστάτωση εκείνων των καιρών, αλλά εξακολουθούσαν να υπηρετούν την «γενική και καθολική νομιμότητα», όπως την είχαν μάθει. Ο βουλευτής, ο υπουργός, αστυφύλακας, ο δικαστής και ο δεσμοφύλακας παλαιού τύπου, οι ιδανικοί υπηρέτες του «απόλυτου κράτους», οι στα όρια του φασισμού μονολιθικοί λακέδες της εξουσίας, πέρασαν μια κρίσιμη περίοδο κατά την οποία θεωρούσαν εαυτούς τους τελευταίους υπερασπιστές της «έννομης τάξης». Και της καταστολής του (όποιου) εγκλήματος.

Όμως αργά ή γρήγορα κι αυτές οι φιγούρες συνειδητοποίησαν την αξία και την δύναμη της προσαρμογής των θεσμών - και των εαυτών τους. Ο καιροσκοπισμός εξάλλου υπάρχει πάντα στην κωλότωση και του πιο φανατικού υπηρέτη οποιασδήποτε εξουσίας.

Συνεπώς, από «υποκειμενική άποψη», οι κρατικοί μηχανισμοί, και ειδικά το ιερό των ιερών τους, το νομοθετικό και το εκτελεστικό, δεν θα πρέπει να ξέμειναν από ικανότητες προσαρμογής στα κοινωνικά δεδομένα. Και δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει η εσωτερική δυναμική των κρατικών θεσμών όχι απλά να συμβαδίζουν με τις ανάγκες της εικονικής νομιμότητας, αλλά να βρίσκονται, όταν μπορούν, κι ένα βήμα πιο μπροστά.

Είναι λογικό, τελικά, μιλώντας για την καπιταλιστική λογική, πως μέσα απ' τον κοινωνικό κανόνα του ατομισμού θα έπρεπε να διαμορφωθούν οι κατάλληλοι κρατικοί μηχανισμοί ατομισμού - διαφορετικά το καπιταλιστικό κράτος θα κατέρρεε σαν αναχρονισμός. Είναι λογικό πως μέσα απ' τους διάσπαρτους και κατά περίπτωση ατομικούς διπολισμούς του «νόμιμου - παράνομου» θα έπρεπε το κράτος να διαμορφώσει, αν όχι κάτι άλλο, σίγουρα το λειτουργικό περιβάλλον των κινούμενων συμμαχιών, των νομαδισμών της εξουσίας / δύναμης. Είναι λογικό τέλος ότι ο μεγαλύτερος πυκνωτής δύναμης, η κεντρική εξουσία, δεν θα μπορούσε να παραμείνει «έκπληκτος» και αδρανής απ' την μικρο-φυσική της ισχύος μέσα στις κοινωνικές σχέσεις.

Το έγκλημα και οι διώκτες του στα 90's

Η καθετοποίηση της οργάνωσης του εγκλήματος

Ηδη από τη δεκαετία του 1980, το έγκλημα οργανώνεται και καθετοποιείται. Δεν είναι κάτι αναπάντεχο ιστορικά. Οι εξηγήσεις αυτής της εξέλιξης βρίσκονται στα όσα έχουμε αναφερθεί πιο πάνω.

Έχουμε ήδη πει ότι υπάρχουν νέοι κοινωνικοί όροι

στη διαμόρφωση του εγκλήματος. Οι φιγούρες που εμπλέκονται στο έγκλημα είναι «νέες» και σίγουρα μαζικές. Υπάρχουν επίσης νέα πεδία εγκληματικότητας και ο τζίρος γύρω από αυτά έχει αυξηθεί ραγδαία. Τέλος το έγκλημα βρίσκεται απέναντί του όχι ένα κράτος που θέλει να το καταστείλει αλλά κυρίως μια πολιτική διαχείρισης. Το ιστορικό πλαίσιο αυτών των εξελίξεων

είναι το εξής: οι αυτο-νομίες υποχωρούν και ο τρόπος οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων ακολουθεί βασικά τον τρόπο που οργανώνεται το κράτος και το κεφάλαιο.

Ο κόσμος του εγκλήματος έχει ήδη χάσει την ανταγωνιστικότητά του, την «ηθική» και την διακριτότητά του από τον κόσμο της νομιμότητας μέσα στην τρικυμία του «ό8». Αλλά μέσα στο ιστορικό πλαίσιο του ατομισμού, χάνει οριστικά και κάθε επίφαση ρήξεων.

Καθώς «είναι πολλά τα λεφτά», ο εγκληματικός κόσμος οργανώνεται ξανά με όρους επιχείρησης. Η διάχυτη παρανομία γίνεται σταδιακά ένα παράνομο κεφάλαιο. Στην κορυφή του εγκλήματος που οργανώνεται υπάρχουν πια επιχειρηματίες, πιο κάτω υπάρχουν στελέχη και τέλος σχηματίζεται και μια εργατική τάξη του παράνομου κεφαλαίου. Αλλά η επιχείρηση του παράνομου κεφαλαίου δεν είναι μια νόμιμη επιχείρηση. Μπορεί να οργανώνεται με τους ίδιους όρους με τη νόμιμη επιχείρηση αλλά διαθέτει ένα κρίσιμο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Οι σχέσεις των εργαζομένων στην παράνομη επιχείρηση του εγκλήματος δεν είναι συμβασιολογημένες. Η ιεράρχηση και η άντληση της υπεραξίας στηρίζονται πάνω στην ωμή επιβολή. Ο δυνατότερος επιβάλλεται στον αδύνατο με τη δύναμή του. Η δύναμη είναι λοιπόν που προσδιορίζει τους όρους των κοινωνικών σχέσεων, και των σχέσεων εργασίας. Και όποιος αμφισβητήσει την ιεραρχία του παράνομου κεφαλαίου δεν έχει απλώς να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο της ανεργίας αλλά «μαφιόζικες» σφαίρες... Ο όρος «απόλυση» ισοδυναμεί με την «εκτέλεση»...

Το οργανωμένο – καθετοποιημένο έγκλημα ζει κατ' αρχάς ένα βίο παράλληλο με την διάχυτη παρανομία. Αλλά σε γενικές γραμμές είναι το οργανωμένο – καθετοποιημένο έγκλημα που κερδίζει συνεχώς έδαφος, που αναπτύσσεται σε βάρος τη διάχυτης παρανομίας. Το οργανωμένο έγκλημα αποδεικνύεται ιδιαίτερα κερδοφόρο. Είναι ιδιαίτερα ικανό να συνδιαλλαγεί με την όποια νομιμότητα. Αν οι εκφραστές αυτής της τελευταίας στρέφονται στην διαχείριση του εγκλήματος, το ίδιο συμβαίνει και απ' την ανάποδη. Το (οργανωμένο) έγκλημα προβλέπει στη διαχείριση της νομιμότητας.

Διάλυση και ανασύνθεση της φιγούρας του εγκληματία

Έχουμε τώρα πια ένα καινούργιο εγκληματία. Δεν είναι άλλο μια περιθωριακή φιγούρα με την δική της «ηθική» που ζει σε ένα κόσμο διακριτό από τον κόσμο της νομιμότητας. Ο εγκληματίας δεν είναι πια διαφορετικός από τον υπόλοιπο κόσμο. Και συχνά, ακόμη και αν είναι διαπιστωμένα εγκληματίας, δεν φέρει κανένα στίγμα.

Δεν είναι επίσης ένας επαναστάτης που εγκληματώντας χτυπά και την καθεστηκυία ηθική, την καθεστηκυία τάξη. Η εποχή των 60's και των 70's έχει οριστικά περάσει. Το έγκλημα στη σύγχρονη εκδοχή του δεν

διαθέτει πια το κίνητρο της άρνησης μιας ηθικής τάξης. Ο νέος εγκληματίας δεν έχει τους μπάτσους εχθρούς με κάποια ηθική έννοια. Αντίθετα χωρίς αναστολές μπορεί να συνεργαστεί μαζί τους. Ο νέος εγκληματίας δουλεύει στις επιχειρήσεις του παράνομου κεφαλαίου. Δεν έχει όμως ενιαίο προφίλ. Η σκιαγράφηση της φιγούρας του εξαρτάται από την θέση του (θέση από άποψη ιεραρχίας) μέσα στο παράνομο κεφάλαιο⁷.

Οι υψηλά ιστάμενοι στην ιεραρχία του παράνομου κεφαλαίου μοιάζουν περισσότερο με τους επιχειρηματίες του νόμιμου κεφαλαίου. Έχουν να διοικήσουν μια επιχείρηση με τα δεδομένα ρίσκα της. Δίνουν έμφαση τόσο στον υλικό πλούτο όσο και στην «κοινωνική καταξίωση». Και φυσικά δεν είναι φορείς κανενός είδους στίγματος, του στίγματος που ακολουθούσε για χρόνια τους εγκληματίες. Περιττεύει να σημειώσουμε ότι δεν νιώθουν ούτε γίνονται αντιληπτοί σαν «άγγελοι του σκότους». Η σχέση τους με το νόμο και το κράτος είναι ριζικά διαφορετική. Δεν έχουν τίποτα να χωρίσουν με τους φαινομενικά διώκτες τους, αντίθετα έχουν να κερδίσουν με τη σχέση μαζί τους.

Κι όσο κατεβαίνει κανείς στην ιεραρχία του εγκλήματος συναντά μια φιγούρα διαφορετική. Ο εγκληματίας εδώ είναι ο εργαζόμενος στο παράνομο κεφάλαιο. Οι όροι εργασίας του καθορίζονται βίαια, με την ωμή επιβολή του αφεντικού του πάνω του. Οι «συμβάσεις» της νόμιμης εργασίας δεν έχουν ισχύ στη δική του περίπτωση. Το παράνομο κεφάλαιο έχει στην άκρη του τη σύγχρονη δουλεία.

Υπάρχουν βέβαια και οι πελάτες, οι πελάτες των υπηρεσιών του παράνομου κεφαλαίου. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε για τη φιγούρα τους καθώς είναι μαζικοί και διασπαρμένοι παντού στο κοινωνικό πεδίο. Με τους πελάτες ο κόσμος του εγκλήματος διογκώνεται, αποκτά τεράστιες διαστάσεις. Και οι πελάτες του εγκλήματος ενσωματώνονται στην καπιταλιστική - κρατική σχέση με ένα τρόπο ριζικά διαφορετικό απ' αυτόν που έχουμε γνωρίσει (τουλάχιστον τον προηγούμενο αιώνα).

Η κρατικοποίηση του εγκλήματος

Αν η «οικονομία του εγκλήματος» έχει διευρυνθεί σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποτελεί σήμερα έναν αχανή και απροσδιόριστο σε μέγεθος πραγματικό κόσμο του κεφαλαίου, γιατί δεν τελειώνουμε αυτήν την επισκόπηση υποστηρίζοντας «απλά» πως και το κράτος εγκληματοποιήθηκε; Ποιά είναι η διαφορά ανάμεσα στην «εγκληματοποίηση του κράτους» και στην «κρατικοποίηση του εγκλήματος», την θέση που υποστηρίζουμε εδώ;

Είπαμε απ' την αρχή πως η ιδέα μιας έξωθεν «μόλυνσης» ενός κατά τα άλλα «υγιούς» (με την έννοια των αποστάσεων του απ' την «παρανομία») οργανισμού, δηλαδή των κρατικών μηχανισμών, μας είναι ξένα και εχθρική. Είπαμε πως αυτή η ιδέα είναι ηθικολογική - και είναι αυτή που μας προτείνουν κατά κόρον οι ίδιοι

οι υπηρέτες του, κάτω απ' την λέξη «διαφθορά».

Αλλά δεν είναι μόνο ηθικολογική. Είναι, επιπλέον, αντιϊστορική και αντιδιαλεκτική. Το κράτος, σε όλες του τις ιστορικές μορφές τα τελευταία 200 χρόνια, και σαν κράτος δικαίου στον 20ο αιώνα, ήταν και είναι κράτος καπιταλιστικό. Άσχετα με τον τρόπο που αυτονομιοποιείται, είτε με ωμή βία (χούντες) είτε με συναίνεση (δημοκρατίες) είτε με κάποιο μίγμα αυτών των δύο, είναι ένα κράτος / εργαλείο στην ομαλή λειτουργία των καπιταλιστικών προσταγών.

Αν υπάρχει μια γενική και κατ' αρχήν συμφωνία πως αυτή η «ομαλή λειτουργία» γίνεται σήμερα (και) με τους όρους που περιγράψαμε νωρίτερα, αν δηλαδή η ατομικίστικη σχετικοποίηση της «νομιμότητας» και της «παρανομίας» είναι όντως το λάδι στα γρανάζια του συστήματος (και ξέρουμε πως είναι, εφόσον το χρήμα και το κέρδος είναι οι υλικές και ατράνταχτες αποδείξεις της ισχύος σε κάθε της κλίμακα) τότε πώς θα ήταν δυνατόν να φανταστούμε ότι το κυριότερο εργαλείο αυτής της λειτουργίας, το κράτος, απλά «διαβρώνεται» από το έγκλημα; Δύο πράγματα θα χρειαζόνταν σαν προϋποθέσεις για να μιλήσουμε μόνο για «εγκληματοποίηση του κράτους». Είτε να θεωρήσουμε πως η οικονομία του εγκλήματος είναι μια δευτερεύουσα και συμπωματική στιγμή της καπιταλιστικής συσσώρευσης σήμερα - άρα είναι «εξωτερική» σε σχέση με τις κύριες καπιταλιστικές λειτουργίες και κατά συνέπεια με το κράτος. Είτε να θεωρήσουμε ότι το κράτος είναι «εξωτερικό» σε σχέση με τις καπιταλιστικές λειτουργίες, γενικά. Και πως πάντα, σε κάθε φάση, απλά «διαβρώνεται» απ' αυτές. Το φορντικό κράτος δικαίου ήταν λοιπόν ένα κράτος που «διαβρώθηκε» από τα αισθήματα δικαιοσύνης των μεγάλων βιομηχανιών έτσι ώστε, ανάλογα, αυτό που ονομάζουμε εδώ κράτος εγκλήματος, να είναι η μορφή που διαβρώθηκε απ' τις επείγουσες ανάγκες της βιομηχανίας του παράνομου κεφάλαιου;

Τίποτα απ' τα δύο δεν δεχόμαστε! Όμως αυτό δεν είναι αρκετό.

Υπάρχει ένας διαφορετικός δρόμος απ' αυτόν που ακολουθήσαμε σ' αυτήν την ανάλυση για να φτάσει κανείς στο ίδιο συμπέρασμα, της κρατικοποίησης του εγκλήματος. Θα μπορούσε κανείς να αναλύσει κυρίως τις οικονομικές λειτουργίες του σύγχρονου «άγριου» καπιταλισμού, είτε είναι (τυπικά) «παράνομες» είτε είναι «νόμιμες». Και θα μπορούσε επίσης να συσχετίσει αυτήν την ανάλυση με την πραγματική λειτουργία του κράτους σε σύγχρονα καπιταλιστικά κράτη πρώτης γραμμής, όπως οι ηπα, η ρωσία, η κίνα, η ινδία, η βραζιλία κλπ. Και πάλι (έχουμε την άποψη πως) θα ανακάλυπτε πως τα στρατηγεία που εγγυώνται την απρόσκοπτη σχετικοποίηση της «νομιμότητας» και της «παρανομίας» για λογαριασμό των αφεντικών δεν βρίσκονται σε κάθε επιχείρηση χωριστά, αλλά μέσα στο κοινό τους κόμμα. Το κράτος.

Είτε απ' τον έναν δρόμο είτε από τον άλλο, το προτελευταίο στάδιο της διαύγησης της πραγματικότητας είναι ο ρόλος που παίζουν τα νομοθετικά και τα εκτε-

λεστικά σώματα των καπιταλιστικών κρατών. Και ο ρόλος που παίζει κάθε υπάλληλος, κάθε στέλεχος, κάθε προϊστάμενος και κάθε υφιστάμενος μέσα στην ιεραρχία αυτών των σωμάτων.

Αν, κάνοντας ένα νοητικό πείραμα, αφαιρέσουμε απ' την σύγχρονη καπιταλιστική λειτουργία κάθε κρατική υπηρεσία και γραφειοκρατία σχετική με την «παραγωγή νόμων» και τον «έλεγχο της εφαρμογής τους» αυτό που θα απομείνει δεν θα είναι η «εγκληματική οικονομία» καθ' εαυτή, και μάλιστα με λιγότερα έξοδα (αφού δεν θα χρειάζεται να «εξαγοράζει» συνειδήσεις κρατικών υπαλλήλων!) Δεν θα είναι «μαφίες» που κάνουν κουμάντο απερίσπαστες από κοινοβούλια και υπηρεσίες δώξης του εγκλήματος... Θα είναι δύο διαφορετικά πράγματα.

Πρώτον θα απομείνουν «μαφίες» χωρίς μια κοινά αποδεκτή διαιτησία / ρύθμιση / μεσολάβηση ανώτερης πολιτικά τάξης απ' τις ίδιες. «Μαφίες» που θα επιδοθούν σε έναν άγριο (απόλυτα «ελευθεριακό») πόλεμο επικράτησης, με άμεσο κίνδυνο να γυρίσουν την καπιταλιστική ανάπτυξη μερικούς αιώνες πίσω.

Δεύτερον, κι αυτό είναι το σημαντικότερο, θα απομείνουν εκατομμύρια επί εκατομμυρίων υπήκοοι χωρίς «ελπίδα» (δηλαδή χωρίς ψευδαισθήσεις) κάποιας «ανώτερης ηθικής / δικαιοσύνης δύναμης» με την οποία να συνδιαλέγονται - έστω εικονικά. Δεν λέμε κατ' ανάγκη πως τότε θα επαναστατήσουν! Θα είναι αρκετό να στραφούν μαζικά στη βίαιη άσκηση του δικού τους ηθικού (δηλαδή: «νομικού») σχετικισμού - ο σώζων εαυτόν σωθήτω, με ό,τι ωμότερο έχει δείξει η ανθρωπινή βαρβαρότητα.

Αυτό το διανοητικό πείραμα υποδεικνύει εκείνο που δεν είναι ορατό δια γυμνού οφθαλμού παρά μόνο σαν μια αλυσίδα νοσηρών συμπτωμάτων, συμπτωμάτων «διαφθοράς». Υποδεικνύει πως το κράτος, όχι μόνο σαν «κεντρικές αποφάσεις» αλλά και σαν η ανώτατη πολιτικά νομιμοποίηση της ισχύος και της κατανομής της όχι μόνο δεν είναι «έξω» απ' τις σύγχρονες καπιταλιστικές διαδικασίες (και ειδικά τον καπιταλισμό του εγκλήματος), όχι μόνο δεν είναι μια «δευτερεύουσα» παράμετρος στη λειτουργία του συστήματος συνολικά, αλλά αντίθετα μόνο στο κέντρο της μπορεί να εννοηθεί.

Πράγματι: κανένας άλλος εκτός από το κράτος δεν μπορεί να νομοθετήσει έτσι ή αλλιώς αυξάνοντας το ποσοστό κέρδους στον έναν ή τον άλλο τομέα της εκμετάλλευσης. Κανένας άλλος εκτός από το κράτος δεν έχει την αρμοδιότητα να φυλακίζει οργανώνοντας με «νόμιμο» και ενιαίο τρόπο την εκπαίδευση του εγκληματικού προλεταριάτου. Κανένας άλλος εκτός από το κράτος δεν μπορεί να κρύψει τόσο αποτελεσματικά τις παράνομες λειτουργίες που πρέπει να εκτελούνται απερίσπαστες.

Κατόπιν αυτών μιλάμε για κρατικοποίηση του εγκλήματος, και όχι για λόγους φιλολογικής ορθότητας! Θα πρέπει να πέσουν οι μάσκες: ο κόσμος του εγκλήματος δεν είναι εχθρός του κράτους. Είναι εταίρος του!

Επίλογος: για τους προλετάριους

Το καινούργιο στοιχείο που μας απασχολεί εδώ στο κράτος που προέκυψε τις δύο τελευταίες δεκαετίες είναι η προσπάθεια για οργάνωση αυτού που θα λέγαμε «μαύρου χρήματος» όχι με τον παραδοσιακό τρόπο της μίζας, του «λαδώματος», αλλά με την άμεση και μαζική εμπλοκή κρατικών λειτουργιών όλων των βαθμίδων και ειδικοτήτων στον κεντρικό σχεδιασμό και εκτέλεση των εκτός νόμου δραστηριοτήτων.

Η οργανική σύνδεση του κράτους με τον κόσμο της παρανομίας, ζυμωμένη μέσα στις ευκαιρίες που προσέφερε το μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον, δημιούργησε συνθήκες για την κίνηση του κεφαλαίου μέσα στο «φυσικό του χώρο» όχι μόνο από την άποψη της άγριας κερδοφορίας και της άμεσης αξιοποίησης, αλλά και της ιδεολογικής επικράτησης και αφομοίωσης ενός κοινωνικού χώρου που είχε την ικανότητα να αντιστέκεται στις κυρίαρχες επιλογές παράγοντας αρνήσεις με αυτοδύναμα πολιτιστικά χαρακτηριστικά που άντεχαν στον χρόνο.

Μιλάμε για τον «ατίθασο υπόκοσμο», ζωντανό κοινωνικό κομμάτι, που με εμφανή την περιφρόνηση του για τον εργατικίστικο μικροαστισμό αλλά και τις μεγαλοπρεπείς «κορδελίτσες» του πλούτου παρείχε μια δεξαμενή ανυποταξίας για το προλεταριάτο.

.... Πάντως εμείς οι μάγκες δεν πειράζαμε κανέναν κι ούτε θέλαμε άλλοι να μας πειράζουνε. Δουλεύαμε πολλοί σε σκληρές δουλειές και με τον ιδρώτα μας τρώγαμε το ψωμί μας και κάναμε τα γούστα μας. Π.χ. εμένα, όπως και σ' όλους, άρεζε το καλό ντύσιμο. Ντυνόμουνα έτσι μάγκικα, αλανιάρικα να πούμε. Δεν εντυνόμουνα έτσι αριστοκρατικά, να φορέσω γραβάτα, να φορέσω ρεπούμπλικα και τέτοια. Α όχι. Καμιά φορά που έβαζα και τραγιάσκα. Ντυνόμουνα πάντα δηλαδή καλά ... αλλά εμφανόμουνα αλανιάρης. Δηλαδή, μπορεί να φορούσα ένα άριστο κοστούμι, χίλια, δυο χιλιάρικα, κι από μέσα να φορώ φανέλα. Ενώ άλλος μ' αυτό το κοστούμι θα φόραγε παπιόν.

... Ήσυχος στην κοινωνία, δεν επείραζε κανένα αλλά ούτε ήθελε και να τον πειράζουν. Κουτσαβάκης. Υπήρχαν πειράγματα που μερικές φορές κατέληγαν και σε σφάξιμο. Π.χ. τον πείραζες τον κουτσαβάκη, δεν τον ήξερες να πούμε και του 'λεγες ρε δεν ντρέπεται, ρε δεν κάνει παρά πέρα, τον έβριζες δηλαδή ασκόπως. Δεν σήκωνε στον κουτσαβάκη. Θα σαλτάρανε απάνω σου και θα σου 'βαζε χέρι. Θα σε κτύπαγε με μαχαίρι, είτε και αλλιώς πάλι να σε σκότωνε. Δεν ήτανε παράδοξο. Μαχαίρια κρατούσανε πάντα. Είχανε στη μέση τους ένα μικρό μαχαίρι, ένα λεπιδάκι, ένα σουγιά, ένα κατσαβίδι. Δηλαδή δεν ήτανε άνθρωποι να μαλώνουνε. Μαλώνανε, αλλά μόνον όταν τους πείραζες. Ήτανε εργατικοί σε καλές τέχνες. Ράφτες, καζαντζήδες, δηλαδή σε καράβια να δουλεύουνε, να σιάχνουνε τα καράβια, όχι ναυπηγοί, τα καράβια μέσα να τα κτυπάνε, να ματσακωνίζουνε, μηχανι-

κοί. Διάφορες τέχνες και σε διάφορες δουλειές. Άλλοι ψαράδες, μανάβηδες, χασάπηδες, μπακάληδες, διάφορα.... Αγαπούσανε τη λαϊκή μουσική, τους δικούς μας να πούμε... Και χορεύανε κιόλας. Χασαπικά, ζεμπέκικα, σέρβικα, όχι τσιφτετέλια....

... Βέβαια στον κύκλο που γύριζα να πούμε, στον μάγκικο αυτό, τους τεκέδες που πήγαινα, ακούγαμε πολλά για διάφορους κουτσαβάκηδες προσωπικότητες. Π.χ. ότι ο Σκριβάνος ήταν πολύ παλικάρι. Όπου να πήγαινε στις φυλακές τον εσεβόντουσαν όλοι οι φυλακωμένοι. Εμάλωνε, σκότωνε, δεν άφηνε, ήτανε όμως ήσυχος, ήσυχος είπαμε...

Στο βαθμό όμως που η παρανομία γίνεται επιχειρήσεις το έγκλημα αποκτά κρατικά χαρακτηριστικά. Οι δύο κόσμοι αγκαλιάστηκαν τόσο βαθιά που χάθηκαν τα όρια και η παραδοσιακή εχθρότητα.

Η μπέσα και η απαξίωση των ρουφιάνων, η «μποέμικη ζωή» και μια ασαφής αντίληψη κοινωνικής δικαιοσύνης, στοιχεία κυρίαρχα για τον κόσμο της παρανομίας, δεν ισχύουν πλέον στο καινούργιο περιβάλλον όπου η ωμή βία και το αλισβερίσι με το κράτος αποτελούν την κύρια λειτουργία αυτού που λέγεται «οργανωμένο έγκλημα».

Η πλούσια «απαγορευμένη» προλεταριακή κουλτούρα του 20ου αιώνα μεσολαβήθηκε από το εμπόρευμα και στρατιωτικοποιήθηκε απ' τα κρατικομαφιόζικα κυκλώματα σε τέτοιο βαθμό που, αν της αφαιρέσει κανείς το μακιγιάζ της ελευθεριότητας, απομένει ένα καλοστημένο μαγαζί.

... Όλοι οι τεκέδες ήτανε ίδιοι. Ίδιοι και απαράλλαχτοι. Μια κάμαρα ήτανε τεκές. Ένα σπιτάκι ήταν τεκές. Ένα άλλο παραγκάκι. Δεν υπήρχε δηλαδή να 'ναι σαλόνι να το κάνουνε τεκέ. Όχι. Μια κάμαρα μεγάλη και καθαρή, αυτό. Ο τεκές του Σάλωνα ήταν δυο παραγκίτσες ξύλινες εκεί στο Καστράκι που ήτανε οι πρόσφυγες.

Μόλις φουμάρουνε οι χασικλήδες, δεν τους ενδιαφέρει αν ζούνε ή αν πεθαίνουνε. Είναι ησυχότατοι, δεν πειράζουν άνθρωπο. Μόνο να φαν θέλουν όταν πεινάσουν και τίποτα παραπάνω, και να κοιμηθούνε να βλέπουνε όνειρα. Δεν τους νοιάζει αν ο τεκές είναι ένα παλιόσπιτο.

... Εκείνο που κυνηγούσαν οι μάγκες ήταν καλό πράμα να φουμάρουν και ησυχία απόλυτη από όλους, μα ιδιαίτερα από την αστυνομία. Γι' αυτό και πολλές φορές παίρνανε τα βουνά. Να φουμάρουνε αργιλέ γιαβάσικο, δηλαδή ήσυχια, ωραία, όμορφα, όχι άψε σβήσε. Στο βουνό, στις σπηλιές. Πηγαίνανε μέσα σε μια σπηλιά και καθόντουσαν εκεί και είχανε κρυμμένο έναν αργιλέ και πηγαίνανε οι μάγκες και φουμέρνανε.... Όταν πηγαίναν και φουμέρναν, το καθάριζαν και το 'βαζαν στο ίδιο μέρος.... Αυτά γινότανε σε διάφορες σπηλιές, στις διάφορες τρώγλες, σε ερημιές. Μερικές φορές

πηγαίνανε και τον βάζανε τον αργιλέ επάνω σ' ένα δέντρο, τον κρέμαγαν εκεί για να μην τον βρει η αστυνομία.

Τα γλέντια και οι ουσίες, το σέξ και η κατασκευή καταστάσεων μαζικών αισθημάτων, έσυραν σε ένα αδελφικό χορό οικονομία και παραοικονομία, νομιμοποιώντας στα μάτια της κοινωνίας αυτό που μέχρι πριν ήταν κατάντυστο, αντάξιο των χαμένων κορμιών: την έκλυτη ζωή, το κυνήγι με κάθε μέσο της προσωπικής απόλαυσης - δύναμης. Πολιτικοί, δικαστές, μπάτσοι - ναρκοέμποροι, μπάτσοι - ληστές, νταβατζήδες, στρατιωτικοί, μαγαζάτορες κάθε είδους, συμφώνησαν προς στιγμήν γύρω από το πραγματικό νόημα της ζωής, την καριέρα που κρύβεται πίσω από κάθε καριέρα. Με απύθμενες ορέξεις έστρωσαν στα μέτρα τους έναν πόλεμο ενάντια σε όσες και όσους βρέθηκαν χωρίς προνόμια, χωρίς ιδιοκτησία και χωρίς τον απαραίτητο κυνισμό για να αναρριχηθούν, στο σύγχρονο μητροπολιτικό "Eldorado".

Ό,τι αποτελούσε για ένα κομμάτι του προλεταριάτου χώρο διεκδίκησης ή πρακτική άσκηση των γούστων του τώρα είναι «mainstream» για την κοινωνία και παγίδα για όσους την αμφισβητούν. Δηλαδή οι ψυχεδελικές εμπειρίες, το σεξουαλικό κυνήγι, οι δεαματικές ληστείες, οι γοητευτικοί παράνομοι, κρεμάστηκαν στο τσιγκέλι των εμπορών, πτώματα για μαζική λατρεία, ενώ στη σκιά τους ευυπόληπτα στελέχη όλων των θεσμών (κράτους, εκκλησίας, ανεξάρτητων αρχών) στήνουν κυκλώματα που εμπορεύονται εργάτες σαν αυτό που ήταν πάντα: κάρβουνο στις μηχανές, γυναίκες - σφουγγάρια για τα αρσενικά σάλια, σώματα που τα εκτιμούν με όρους χειρουργείου.

Και δεν είναι μόνο το ξεφούσκωμα αυτών των εξεγερμένων παραδείσων, είναι η σημερινή αμειλικτη πραγματικότητα του κόσμου της παρανομίας. Οι απόγονοι των «Ρομπέν των Φτωχών» αλληλοεξοντώνονται σε μια απελπισμένη προσπάθεια να σταθεροποιήσουν μια θέση σαν τριτοδευτεροπρωτοπαλικάρα κάποιου νονού.

Οι συμμορίες που αναλαμβάνουν τις βρώμικες δουλειές σαν το εκτελεστικό τμήμα των κυκλωμάτων, αναγκαστικά στελεχώνονται μέσα από το προλεταριάτο, από φιγούρες που έχουν ζήσει τα αδιέξοδα της ανάγκης και της δουλειάς - επιβίωσης. Η διαφυγή προς την «παράνομη καριέρα» ίσως να μοιάζει ελκυστική σαν ένας δρόμος προς την αξιοπρέπεια, σαν ένας τρόπος να γίνεις υπολογίσιμος. Πολύ σύντομα όμως η πραγματικότητα της ζωής ενός νταλαβεριτζή ή ενός μπράβου έρχεται να γκρεμίσει όλες τις ψευδαισθήσεις περί αξιοπρέπειας, και να προσθέσει μια πανταχού παρούσα απειλή: σ' ένα κόμο που κερδίζει το πιο «γρήγορο πιστόλι», κάθε σου βήμα προς την ιεραρχική άνοδο θα χρειαστεί να βαφτεί ή με το αίμα των άλλων ή το δικό σου.

Η γελοιογραφία (του Δ. Χατζόπουλου) σατιρίζει την απόφαση της νυν κυβέρνησης να παραχωρήσει την εκμετάλλευση ορυχείων στη β. Ελλάδα σε «μεγαλοεπενδυτή» από τη ρουμανία ο οποίος ενέχεται σε (μεγαλο)εμπόριο ναρκωτικών. Τα ορυχεία θεωρούνται διεθνώς ένας τρόπος «ξεπλύματος χρήματος»....

Οι επιλογές αρχίζουν να γίνονται πιο αδιέξοδες ακόμα και από τον μίζερο κόσμο της νομιμότητας: ρουφιάνος ή κάδαρμα... Ή στο χώμα.

Αυτό που περιγράφουμε σαν κρατικοποίηση του Αεγκλήματος είναι μια σύνθετη κίνηση που μετατοπίζει τις ταξικές σχέσεις σε πιο βίαιες αναμετρήσεις διαμορφώνοντας από τη μια συνθήκες για τεράστια συσσώρευση πλούτου κι από την άλλη επιβάλλοντας τον «κοινωνικό δαρβινισμό» σαν τον πραγματικό νόμο πάνω απ' όλους τους νόμους.

Ο «γερο-καπιταλισμός», αφού εξάντλησε προηγουμένως τις μεσσιανικές υποσχέσεις του κράτους «δικαίου» γύρισε στα παλιά του λημέρια της αγριότητας χωρίς προσχήματα.

Μπροστά σ' αυτή την κατάσταση το προλεταριάτο ή θα είναι, απλώς το θύμα ή ο πελάτης μιας συνταγογραφημένης «απελευθέρωσης» ή θα δημιουργήσει την δική του «ηθική» απέναντι στην «ηθική» του πλούτου και της εξατομίκευσης. Σίγουρα δεν είναι μια απλή υπόθεση, δεν είναι ένα θεωρητικό ζήτημα, είναι μια θέση μάχης και θα πρέπει να εξαπλωθεί σε κάθε σημείο και στιγμή της κοινωνικής ζωής.

Οι παραχαραγμένες σχέσεις (από τα νταραβέρια και την ανάγκη του «φτιαξίματος» μέχρι το να τα βγάζεις πέρα «εξυπηρετώντας» φίλους ή να κάνεις τα στραβά μάτια όταν δεν πρόκειται για την πάρτη σου και να υιοθετείς εύκολες θέσεις για το πώς να πιάσεις την καλή ή για το ότι όλα είναι τελειωμένα) χρειάζεται να τύχουν έμπρακτης κριτικής από την μεριά εκείνων που δεν ξεχνούν ότι σ' ένα πόλεμο πρέπει να καθορίζουν οι ίδιοι τα όπλα τους και τα πεδία της μάχης.

Ίσως να ακούγεται ηθικολογικό μέσα στον «απελευθερωμένο» χώρο της αποκατεστημένης αμφισβήτησης το να αναγνωρίζουμε την ανάγκη σχέσεων συνέπειας και τιμιότητας μεταξύ των προλεταρίων αλλά για μας είναι μονόδρομος μέσα σ' ένα κόσμο που το αληθινό είναι μια στιγμή του ψεύτικου, και που οτιδήποτε μπορεί να γίνει ανεκτό αρκεί να βγάζει χρήμα.

Η δημιουργία τέτοιων σχέσεων δεν γίνεται απ' την μια μέρα στην άλλη, ούτε στηρίζεται σε συνταγές και μαγικά φίλτρα. Αλλά νομίζουμε ότι ακούμε ήδη να μας έρχεται από μακριά το τραγούδι των φτωχοδιάβολων, των καλικάτζαρων, αυτών των παλιών πριονιστών που πιάνουν την τέχνη τους από την αρχή.

**ΔΩΣΑΜΕ
ΚΑΤΙ ΜΕΤΑΛΛΕΙΑ
ΣΕ ΕΜΠΟΡΟ
ΝΑΡΚΩΤΙΚΩΝ!...**

**ΜΕ ΔΟΥΛΕΥΕΙΣ;...
ΚΑΙ ΤΙ ΘΑ ΠΟΥΛΑΝΕ
ΟΙ ΜΠΑΤΣΟΙ ΣΤΑ ΕΞΑΡΧΕΙΑ;...
ΝΙΚΕΛΙΟ ΚΑΙ ΒΡΕΙΤΗ;...**

Σημειώσεις

1 - Σε κάθε κοινωνία «ακούγονται» (πάντα με την μορφή *συμπτωμάτων διαφθοράς*) περιστατικά απ' την δική της δημόσια (κρατική) ζωή. Είναι πάντως αλήθεια ότι έστω και με την αντεστραμμένη παραδοχή της «διαφθοράς» το ζήτημα αφορά και τον γενικά «νομιμόφρονα» ευρωπαϊκό βορρά, κράτη όπως η αγγλία, η γερμανία, ή τα σκανδιναβικά. Τελικά, αν πιάσει κανείς ένα προς ένα όλα τα καπιταλιστικά κράτη του βορρά, απ' την ιαπωνία μέχρι τις ηπα, δεν θα βρει τόσο «οάσεις νομιμότητας» όσο κυρίως διαφορετικούς χειρισμούς της κορυφαίας (κρατικής) εγκληματικότητας. Ο ρόλος των (ιδιοκτητών των) μήντια είναι καθοριστικός εν προκειμένω.

2 - Η αναλυτική συσχέτιση των ηθικών ή/και νομικών κατασκευών με τα μοντέλα οργάνωσης της εκμετάλλευσης ξεπερνάει κατά πολύ τους σκοπούς αυτής της εισήγησης. Αναφερόμαστε στην μεταπολεμική περίοδο κυρίως για να αναδείξουμε τις μεγάλες κοινωνικές αλλαγές που έγιναν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα όσον αφορά το νόμο και το έγκλημα στις δυτικές κοινωνίες.

Αν πάντως θέλει κανείς να σχηματίσει μια χοντρική αντίληψη, ας ερευνήσει τις διαφορές ανάμεσα στο να είναι κεντρική (στις κοινωνικές σχέσεις) η πουριτανική «ηθική της εργασίας» και στο να είναι κεντρική η πληθωρική «ηθική της κατανάλωσης».

3 - Μια αντανάκλαση / επιβεβαίωση της κατάρρευσης αυτής μπορεί να ανιχνευτεί στην *mainstream* κινηματογραφική παραγωγή της δεκαετίας του '70. Ο «μπάτσος» και ο «δικαστής» όχι μόνο παύουν να είναι ευύπολητοι φορείς μιας καθολικής αξίας (του νόμου και της τήρησής του) αλλά (στην καλύτερη γι' αυτούς περίπτωση) επιδεικνύονται σαν εμπόδια και εχθροί μιας νέας και μεγαλύτερης αξίας, της *ελευθερίας*.

Γρήγορα ωστόσο θα αρχίσει να δουλεύεται και να προβάλλεται ένα νέο «πρότυπο» για τον φρουρό του νόμου, ειδικά τους μπάτσους, που συμβαδίζει με τις εξελίξεις που περιγράφουμε. Ο «βρώμικος μπάτσος», αυτός δηλαδή που πατάει και στις δύο βάρκες, τόσο του νόμου όσο και του εγκλήματος

(και οπωσδήποτε της «αυτοδικίας») έρχεται σαν *λύση στο δράμα*. Και αρχίζει να κλέβει την παράσταση με καινοτόμο τρόπο: *επειδή είναι αποτελεσματικός*.

Αυτό που εμφανίζεται πάντως σαν ο χαμαιλεοντισμός της «νομιμότητας» (για να γίνει αποδοτική στη «δίωξη του εγκλήματος»...) δεν είναι το τέλος του έργου. Ο πρόσφατος *Πληροφοριοδότης* του Σκορτσέζε παίζει πάνω στην ίδια παράδοση, μόνο που πια δεν υπάρχουν όρια του ποιός είναι τι. Αυτό είναι μια πολύχρονη πραγματικότητα, πολύ παλιότερη από μια κινηματογραφική επιτυχία...

4 - Το σύνολο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, των νόμων περί ισότητας των φύλων, των νόμων σχετικά με τις σεξουαλικές πρακτικές, το μεγαλύτερο μέρος της νομοθεσίας «ανθρωπίνων δικαιωμάτων», πολλοί νόμοι σχετικά με την επανοριοθέτηση του «δημόσιου» και του «ιδιωτικού», ακόμα και οι νόμοι σχετικά με την προστασία των ζώων, είναι μέρη της νομοθετικής υπερπαραγωγής απ' την δεκαετία του '70 και μετά, κάτω απ' την πίεση ξεχωριστών κοινωνικών απαιτήσεων.

Παρότι αυτή η αλλεπάλληλη σειρά νομοθετικών «πανωθημάτων» δείχνει την χωρητικότητα της διαλεκτικής της εξουσίας, δεν οδηγεί σε «ευσταθή» (και κυρίως: αποδοτικά) νομικά συστήματα.

5 - Τα drugs είναι χρήσιμο παράδειγμα και για άλλους λόγους. Απ' την δεκαετία του '50 κιόλας η παράνομη παραγωγή ηρωίνης (βασικά στο «χρυσό τρίγωνο») και η παράνομη διακίνησή της παγκόσμια ήταν υπόθεση που ανέλαβε επίσημα αν και συγκαλυμμένα το αμερικάνικο κράτος. Μέσω της *cia*. Για λόγους γεωπολιτικής σταθερότητας των συμμάχων του, για να στηρίζει δηλαδή οικονομικά τα φασιστικά καθεστώτα της νοτιοανατολικής ασίας εναντίον των εργατικών / κομμουνιστικών κινήσεων που τα απειλούσαν. Τα ίδια συνέβησαν και στη λατινική αμερική.

Μετά την δεκαετία του '70, όταν τα drugs αποδείχθηκαν θαυμάσιο εργαλείο εσωτερικού ελέγχου στις αναπτυσσόμενες καπιταλιστικές κοινωνίες, όχι μόνο η *cia*, αλλά κάθε κρατική αστυνομία που σεβόταν τον εαυτό της,

ανέλαβε την «δουλειά». Συνεπώς τα drugs αποτελούν την παλιότερη μορφή κρατικοποίησης του εγκλήματος, άσχετα με τη γνώμη που έχουν οι χρήστες τους.

6 - Η προτεραιότητα (απ' την μεριά των κρατών) στον «έλεγχο» παρά στην «καταστολή» του εγκλήματος πάτησε πάνω στη γενική παραδοχή πως υπάρχουν πάντα κοινωνικές αιτίες που γεννούν τις παράνομες συμπεριφορές (ακόμα και εκείνες των «λευκών κολάρων»...) Αυτή η κοινωνική παραδοχή που υπήρξε κεντρική για τα κινήματα των '60s και '70s ώθησε τους κρατικούς μηχανισμούς σε πριμοδότηση της «πρόληψης», της «επανάταξης» κλπ. Ορατά σημεία της σχετικής αλλαγής είναι αφενός η σχεδόν γενική κατάργηση της θανατικής ποινής (που ήταν η κορωνίδα της καταστολής) αφετέρου τα (γνωστά και στην Ελλάδα) προγράμματα χρηματικής «υποστήριξης» των αποφυλακισμένων, τουλάχιστον εφόσον σκοπεύουν να ανοίξουν «δικές τους δουλειές».

Εννοείται πάντως ότι δεν είναι αυτή η κατάσταση η τελευταία λέξη της κρατικής δικαιοσύνης. Ήδη οι γενετιστές και οι βιοτεχνολόγοι, ανερχόμενοι αστέρες της καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, ευαγγελίζονται την *γενετική καταγωγή της εγκληματικότητας*....

7 - Είναι (δυστυχώς) συνηθισμένο στις μέρες μας (και απόδειξη του ότι η *ιδεολογία πεθαίνει τελευταία*) όταν γίνεται κουβέντα περί «εγκληματιών» να ανακαλούνται επιλεκτικά φιγούρες σαν του Παλαιόκωστα. Αλλά αυτές οι φιγούρες όχι μόνο δεν είναι καθόλου αντιπροσωπευτικές της σύγχρονης οικονομίας του εγκλήματος, είναι και εξαιρετικά περιθωριακές μέσα στον όγκο και την ένταση αυτής της οικονομίας. Αν θέλει κανείς να μιλήσει για έγκλημα σήμερα πρέπει να «δυμηθεί» το εμπόριο γυναικών και παιδιών, το ξέπλυμα χρήματος, το εμπόριο ανδρικών οργάνων, όπλων, αναβολικών, drugs και διασκέδασης, τον τζόγο, την αρχαιοκαπηλεία, την «προστασία» και πολλά άλλα.

Διαφορετικά θα είναι σα να μιλάμε για τους παλιούς *μπουγαδόρους*, τους κλέφτες των απλωμένων πλυμένων ρούχων από τις ταράτσες και τις αυλές των σπιτιών...